

GRUDA

M E S E Č N I K
Z A K M E T S K O
P R O S V E T O

VSEBINA

Jože Jermančič: Sveti večer (pesem) — Vinko Kristan: Petnajsti mejnik — Alojz Šavara: Gospodarske smernice hrvatske kmetijske stranke — Ivan Nemec: Naša misel je en sam božič — Ivan Bratko: Kdo je lastnik slovenske zemlje — Razlaga tujih besed — Za žensko volilno pravico — Slovenska kmetijska mladina na delu — Graditelji prosvete in vaše kulture — Odmevi iz naših vasi — Marija Brezec: Božična (pesem) — Jože Danev: V božičnih dneh — Mir ljudem na zemlji — M. P.: Pomagajmo si same! — Za bodoče matere — Naši razgovori — Šivanje in ročna dela — Za kuhinjo — Tone Kresnik: Bospor in Dardanele — Ferdo Godina: Težka noč — Rudolf Mohar: Kmetova bilanca (pesem) — Ivan Nemec: Naš svet med Dravo in Donavo — Josef Knap: Puszta (roman) — Za prosti čas

Mesečnik za kmetijsko prosveto • Izhaja vsak mesec • Celoletna naročnina din 25.—, posamezna številka din 3.— • Rokopisov ne vračamo • Vse, kar se tiče uredništva, pošiljajte na naslov: Uredništvo »Grude«, Ljubljana, Pražakova ulica 11 • Uprava »Grude« je v Ljubljani, Pražakova ulica 11, kamor pošiljajte naročnino, oglase in reklamacije (pritožbe) • Poštno čekovni račun »Grude« ima št. 13.440
Urednik: Ivan Kronovšek • Izdaja Zveza kmetijskih fantov in deklet, oba v Ljubljani • Tiska Tiskarna Slatnar, d. z. o. z. (Vodnik in Knez), Kamnik

Uredništvo obvešča

• Našim sodelavcem! Ob zaključku šest-najstega letnika »Grude« se vsem, ki so kakor koli sodelovali in razvoj naše revije podpirali, prav tovariško zahvaljujemo! — Morda bodo prihodnje leto nastale še težje razmere. Premagati bomo morali vse, tako ali tako! Zato prosim, da pošiljate prispevke točno do 5. vsakega meseca, da bi vsaj s te strani ne ovirali rednega izhajanja, kar

se je v tem letu večkrat dogodilo! Kar še ni objavljeno, pride ob primernem času na vrsto. V vseh slučajih pa upoštevajte smernice, ki jih zasleduje kmetijsko-mladinsko gibanje in katere naj točno in jasno izraža »Gruda«.

Nadaljnje vneto sodelovanje v tem pravcu pričakuje in se toplo priporoča

Urednik.

ŠIVALNI STROJI

s tovarniško garancijo na ugodne mesečne obroke. Rebljene stroje vzamemo v račun, isti, tudi po zelo ugodnih cenah naprodaj!

NOVA TRGOVINA

Tyrševa c. 36 — (nasproti Gospodarske zveze)

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

je

največji slovenski pupilarnovarni denarni zavod
Dovoljuje posojila na menice in vknjižbe
Za vse vloge in obveze hranilnice jamči

MESTNA OBČINA LJUBLJANSKA

GRUDA

MESEČNIK ZA KMETSKO PROSVETO

11. - 12.

NOVEMBER - DECEMBER

XVI.

Jože Jermančič:

Sveti večer

*Na vseh oknih mrzle rože —
ob vseh hišah črna noč;
tiho vse ... v dolini sanja
daljni zvon v božično noč.*

*Kdo se sklonil bo skoz okno,
Kdo odprl vrata mi?
Tiho sanja vas na bregu,
sam sem sredi te noči.*

*Vsepovsod zvone zvonovi...
Jasna je ta sveta noč...
Ali bo se razjasnilo
v duši bednim vsem nekoč?*

*Nam, ki nimamo domovja,
nam enaka je ta noč.
Kdaj bo vstala silna pesem:
Mir na zemlji vsem pojoč.*

*Slišim jo prek polj sneženih,
prek bojišč njen glas je šel.
»Mir ljudem« ne angel božji,
človek pesem je zapel!*

Petnajsti mejnik!

Ena izmed najznačilnejših človeških navad je, da v gotovih razdobjih svojega življenjskega dela praznuje jubileje.

Jubilej je v življenju trenutek, ko se za hip ustaviš, da pregledaš in oceniš delo, ki si ga napravil; ocenjuješ vrednost in plodove svojega dela, ugotavljaš njegove prednosti in pomanjkljivosti; pretehtavaš kritične ovire in njihove vzroke, ki so ti stali na poti, da delo ni bilo celotno v skladu s postavljenimi načrti; predvidevaš težave in napore za bodočnost in si določaš smernice, po katerih se jim boš izognil.

Vse take in podobne misli obhajajo v teh trenutkih človeka, le paziti se je treba sentimentalnega* samoljubja iluzij, pretiranega zanosa ali pa celo malodušnega skepticizma. Pred seboj je treba imeti vedno jasen cilj in jasne misli in na poti do tega cilja se ne smeš ustrašiti nobene ovire, prav tako pa je tudi ne omalovraževati.

Kmetško-mladinski pokret proslavlja letos petnajstletnico svojega dela; petnajsti mejnik postavlja na cesti, ki jo gradi, da bo mogla kmetška mladina po njej v lepše, dostojnejše življenje. V trdo ledino slovenske podeželske kulture orje smelo in vztrajno že šestnajsto brazdo.

Ko pogleda človek nazaj, ugotovi, da je bilo mnogo lepih načrtov, uresničenih kljub oviram, ki so mu bile postavljene čez pot; res pa je tudi, da je radi teh ovir vendar moralo biti marsikaj odloženega. Eno pa je pri tem gotovo in neizpodbitno: ovire so bile in bodo in kmetška mladina računa nanje, kajti ovire so spremeljevalke vsakega napredka in vsakega razvoja in končno tudi preizkušnjica naše sile in moči, naše notranje zavesti, prepričanja in višine naše odgovornosti do svojih dolžnosti. Zato se mi ovir ne strašimo, ampak bomo šli premišljeno proti njim, da jih odstranimo ali se jim vsaj izognemo.

* Za to in ostale tujke glej: »Razlago tujih besed«.

Slovenska kmetška mladina je tisti porok, da bomo po tej poti šli. Petnajst let neprestanega dela, ostrih hrb, smelih zmag, pa tudi premišljenih odstopov, so dali naši kmetški mladini dovolj dragocennih izkušenj, ki so garancija, da bo bodoče delo še pravilnejše in uspešnejše, da se bomo laže ogibali napak, da bo naš korak še trdnejši in smelejši!

Gradimo! Kmetška mladina, ki gradi pot, po kateri bo šla skupno z delavsko in s šolano mladino lepši bodočnosti nasproti, je zadosten porok, da bo ta bodoča in silna povezanost mladine tisti nezdrobljivi granitni material in njena trdna zavest tisti cement, ki bo zvezal in spojil to cesto v nerazrušljivo tvorbo, ob kateri se bo razbil vsak napad!

Gradimo! Bodočnost je naša! Bodočnost pripada mladini in tistim naprednim idejam, ki so si zapisale na prapor — človeka, njegov boj in njegovo usodo v človeški družbi! Kajti zdravo je samo tisto, kar raste iz ljudskih temeljev, vse drugo bo čas zavrzel kot neopravičljivo, da živi. Le kar se gradi iz človeka za človeka, ima resnično smisel in bo lahko opravičilo svoj obstoj pred nezmotljivo sodbo razuma.

Tovariška kmetška mladina! Spoznajmo ob tem petnajstem mejniku, da je naša bodočnost v naših rokah. V kolikor bomo enotnejši in zavednejši, zato tudi močnejši, v toliko si bomo izboljšali svoj življenjski položaj. Le če bomo odločno postavljali rešitev naših zahtev in uveljavljanje svojih človečanskih pravic, jih bomo mogli doseči; bodimo pa vedno prepričani, da nam nihče ne bo ničesar podaril, če si sami ne bomo znali ali hoteli priboriti!

Ustavimo se ob tem petnajstem mejniku, da pregledamo svoje vrste, da jih zberemo in jih potem povezane z vso ostalo mladino povedemo v borbo za naše skupne interese! To je naša naloga in ta prirodni dokaz nam mora biti vodilna misel pri našem delu v bodočnosti!

Gospodarske smernice Hrvatske kmetske stranke

Politični program »Hrvatske seljačke stranke« (HSS) je precej poznan. Ni pa toliko poznan njen gospodarski program, ki je manj obdelan in šele prav za prav nastaja. Politični ekonom Rudolf Bičanić je izdal v Zagrebu zelo poučno in zanimivo knjigo: »Pogled iz svjetske perspektive i naše ekonomske orijentacije«, kjer so dane smernice gospodarski politiki njihove stranke. Ker je to zelo važna in zanimiva snov, je dobro, da si jo ogledamo v kratkih obrisih.

Najprej ugotavlja Bičanić sedanji gospodarski položaj Jugoslavije in navaja, da smo bili udeleženi v svetovni trgovini leta 1937. z 0.43 uvoza in 0.57 izvoza — t. j. približno samo 200 del svetovne trgovine. Pri izvozu pšenice stojimo na osmem mestu z 2 % svetovnega izvoza, pri izvozu koruze na 3 mestu s 5.6 %, pri izvozu jaje pa smo na 9 mestu s 3 % svetovnega izvoza. Naš rudarski izvoz je majhen. Konji zavzemajo 8 %, goveda okrog 3 %, svinje pa 15 % našega svetovnega izvoza.

Jugoslovanski uvoz ima večjo pomembnost samo v svetovni trgovini tekstilnih surovin. V vseh ostalih vrstah svetovne trgovine je naš del tako majhen, da se nas niti ne omenja.

Po delitvi držav na štiri gospodarske tipe: 1. države močnega kapitalizma, 2. polkapitalistične države, 3. novokapitalistične države, 4. nekapitalistične države — ugotavlja pisec, da smo polkapitalistična država, ki prehaja v tip agrarno-kapitalistične države.

Če bi hoteli doseči agrarno Evropo (Dansko, Švico), bi morala biti pri nas:

1. Večja gostota prebivalstva.
2. 2—3 krat večja storaba strojev.
3. Večji razvoj prometnih sredstev.
4. Večja delitev dela in večja zaposlitev v industriji in rudarstvu.
5. Ojačanje zunanje trgovine in večja menjava blaga z inozemstvom.
6. Znižanje uvoza nekaterih izdelkov in njihov večji izvoz.

Po tej poti so šle vse nekdaj agrarne in sedaj industrijske države. Toda pisec ugotavlja na podlagi podatkov, da so ti izgledi slabi. Naša industrija pri današnjem tempu ni v stanju, da zaposli sedanji višek kmetskega prebivalstva, še manj pa njegov prihodni prirastek.

Naša zunanja trgovina se je celo zmanjšala, in sicer na vsakega prebivalca od 1.107 na 745 dinarjev. Z izvozom smo celo nazadovali od 25. na 23. mesto. Izgledi za rešitev našega obstoja na industrijski podlagi so torej silo majhni.

Nato prehaja pisec na izgled našega obstoja na agrarni podlagi. Tu vzporeja stanje našega kmetijstva s kmetijstvom evropskih naprednih agrarnih držav in ugotavlja:

1. Pri nas se bavi s kmetijstvom 76.5 %! prebivalcev, ki žive v malih naseljih in se hitro množe.

2. Ti ljudje imajo mnogo manj obdelovalne zemlje in živine (2—5 krat manj) kakor kmetovalci zapadnoevropskih držav.

3. Donos poljedelstva je majhen radi primitivnega kmetovanja, nezadostne izobrazbe in pomanjkanja kredita.

4. Zemlja je razdrobljena med malimi kmeti. Za kmetijske potrebe uvažamo malo, izvoz kmetijskih pridelkov pa igra zelo važno vlogo; — kmet torej mnogo daje in malo dobiva.

Iz tega izvaja tele zaključke:

1. Naša agrarna proizvodnja bi se morala 2—3 krat povečati, da bi dosegla zapadnoevropsko.

2. Število živine bi se moralo povečati 2 do 4 krat.

3. Posestne razmere kažejo, da bi se z agrarno reformo ne dalo mnogo pomagati, ker je zemlje sploh premalo. Z njeno izvedbo bi se stanje pač izboljšalo.

4. Naš izvoz kmetijskih pridelkov se ne more mnogo povečati, ker ne moremo dosti več pridelati radi zaostalega kmetijstva.

5. Prevelika gostota (prenaseljenost) kmetijskega prebivalstva (preveč ljudi in premalo zemlje) obtežuje kmetijsko proizvodnjo.

Torej iz gornjega je razvidno, da so pri nas majhne možnosti za izboljšanje kmetijstva, ker, če rešimo tehnično vprašanje naprednega (umnega) kmetijstva, ostane nerešeno socialno vprašanje prenaseljenosti. Radi tega ne moremo iskati osnovne rešitve našega obstoja le v kmetijstvu.

Tudi za zapadno-evropski kapitalistični način, ugotavlja pisec, ne bi mogli rešiti našega gospodarskega vprašanja, ker bi to prineslo krize, polome, obubožanje ljudstva in

razne kvarne posledice kapitalizma. Zato, pravi, moramo najti nova pota za rešitev naših vprašanj, da se izognemo tem težočam. Zaključuje, da se morajo vsi ostali deli našega prebivalstva prilagoditi možnostim kmetijskega gospodarstva. Najprej v zamenjavi dobrin v korist kmeta in v razvoju proizvodnje, ki bo dala zaslužek presežku kmetijskega prebivalstva. Samo v vzpostavitvi ravnotežja med kmetijskim in nekmetijskim gospodarstvom, v cirkulaciji (kroženju) blaga, delovne sile in kapitala v korist kmeta — se lahko pribavi dovolj sredstev za dvig kmetijstva.

Bolj jasno povedano:

1. Pravilna zaposlitev presežka vaških delovnih sil v intenzivnem kmetijstvu, industriji, pri javnih delih itd.

2. Povoljnější zamenjava kmetijskih pridelkov z blagom, ki ga kmet kupuje (odstranitve agrarno-industrijskih »škarij«).

3. Vlaganje kapitala v kmetijstvo in s tem možnost novih zaslužkov.

To bi bili torej trije predpogoji, ki jih podarja pisec, za izboljšanje kmetijskega položaja. Ta pot naj vodi do ukinitve izkoriščanja kmeta s strani kapitala in k odstranjevanju predpravice mesta nad vasjo, industrije, trgovine in bankarstva nad kmetijstvom, kapitala nad delom in bogatih nad revnimi!

Zato je potrebno in koristno izgraditi kmetško gospodarstvo (kmetški dom), skupnost vasi (gospodarske občine), organizacijo kmetijstva in načrtno gospodarstvo kmetške države v zvezi z industrijo, ki mora biti podrejena potrebam ljudstva!

Ivan Nemec: Naša misel je en sam božič

Rojstvo pomeni v družini, če je še tako uboga, vedno praznik. Rodilo se je zopet novo bitje in navdahnilo družino z novimi upi, da se bo rod nadaljeval, morda tudi življenje izboljšalo, četudi ni v hiši dovolj kruha. Celo v največji revščini navda človeka rojstvo z nekimi posebnimi občutki, ki mu dajo nov cilj za nadaljnje življenje. Kakor bi ob njem spregovorila sama narava in človeku prišepetala z neko posebno močjo: veseli se, človek — kajti tvoj rod se bo nadaljeval, tvoja kri ne bo izumrla, tema je premagana z novim rojstvom!

Na isti način se v svetu porajajo misli ali ideje. Imajo skoraj človeku podobno rojstvo, vsaj po duhovni strani, ker prinašajo novih pobud in nove volje za življenje. V teh dneh, ko bo rojstvo zopet močnejše od smrti, razmislimo tudi o rojstvu idej, o njih poslanstvu za razvoj človeštva. Spomnimo se ob tej priliki, da imamo v glavnem dve vrsti idej, ki jih lahko nazovemo koristne in škodljive ali z drugimi besedami pozitivne in negativne. Koristnih in pozitivnih idej, ki zajemajo velike množice ljudstva, je zelo malo; škodljivih in razdirajočih ali negativnih, ki tudi posegajo globoko v življenje vsakega naroda,

pa zelo mnogo. Negativne ideje so večkrat močnejše, ker jih človek mnogo lažje sprejema, kakor prave in resnične kreposti. Slabosti pač pridejo same od sebe in se naselijo v človeško vsebino.

Razmislimo pa tudi o starih, ali boljše rečeno zastarelih idejah, ki že desetletja in več strašijo med našim narodom, ki so v ljudstvu zapustile pravega razdejanja, mu ukradle dušo in vsadile v srce sovraštvo radi svojega gospodstva in oblasti nad človekom. Te ideje ali misli so še vedno na delu, še vedno nas mrevarijo, ker pač služijo poedincem na škodo splošnosti. O teh temeljito razmislimo, ker nam bo zdravo razmišljanje prineslo novih koristnih doživetij, morda tudi celo odkritje, ki bo vsakega poedincea utrdilo v njegovem resničnem spoznanju in ga postavilo na lastne noge. Po takšnem razmišljanju bomo toliko lažje prišli do prepričanja, zakaj se je poleg škodljivih idej porodila nova, naši duši sorodna, iz naših tal rojena misel kmetško-mladinskega gibanja. To spoznanje bo vsakega normalnega kmetijskega človeka, vsakega človeka, ki hoče dobro narodu in ki nosi pravico v srcu, v značaju in odločnosti tudi utrdilo, mu dalo novih pobud za delo v prid človeštva. Spom-

nimo se ob rojstvu, ko vsakega človeka zaje-
 jamejo praznični občutki, da je pot do
 spoznanja največja muka, zato toliko bra-
 tov in sestrá tava v temi na škodo sploš-
 nosti, ki ji pripadajo. Radi tega moramo
 do popolnosti razumeti novo pozitivno ide-
 jo, da bomo lahko staro uničili, ki nas
 upropašča že dolgo vrsto let. Kako naj od-
 pravimo tisto, kar je za splošnost uničujo-
 če, kako naj rešimo obešenca, ki je v zad-
 njih zdihljajih? — Prerezali bomo vrv
 in za večne čase pustili pasti v brezno
 vse škodljive misli preteklosti. To pa bo-
 mo dosegli le tedaj, če se bomo hoteli po-
 truditi, da z vso silo naše mladostne moči
 zagrabimo za orožje uma, ki naj upropa-
 sti vse škodljive nauke in zablode! Naše
 sile ne smejo več ostajati in hirati neiz-
 rabljene. Iz vsakega našega zatiranega, na-
 pačno vzgojenega vaščana izoblikujmo
 svobodnega človeka. Dvigniti moramo na-
 še duševne vrednosti in kreposti, da bomo
 lahko kos sili domačih tlačiteljev in veli-
 kih narodov.

Ideja kmetsko-mladinskega gibanja ho-
 če ustvariti vsakemu človeku dostojen kos
 kruha, zagamčiti mu hoče človeka vredno
 življenje. Radi tega moramo vsi ljudje de-
 lati in vsi ustvarjati dobrine! Kajti, kdor
 ne ustvarja, pa kljub temu uživa sadove
 sočloveka, takšen ni vreden, da se prišteva

k človeški družbi; ti ljudje postajajo sami
 od sebe izobčenci.

Dvigniti duševne ali notranje vrednosti
 človeka, pomeni, da je pot naše ideje tako
 dalekosežna in ustvarjajoča, ker hoče člo-
 veku prihraniti vse tiste borbe, ki jih mo-
 ra žrtvovati za pridobivanje vsakdanjega
 kruha. Kmetsko-mladinska ideja hoče na-
 šemu človeku priboriti nekaj še višjega,
 še lepšega, kar more doseči in more imeti
 samo visoko kulturnen narod.

Vsa ta dognanja pa moramo spraviti
 pod streho in jih za vedno ohraniti v svo-
 ji notranjosti! Postanejo naj del naše
 krvi! Če to storimo, bomo z lahkoto pre-
 nesli vrednote ideje kmetsko-mladinskega
 gibanja na vse ljudi, na skupnost našega
 naroda. Kmetsko-mladinsko gibanje, ki
 se je rodilo pred petnajstimi leti, je zna-
 menje, da je svetloba odločno zmagala
 nad temo, da se bo tudi našemu malemu
 narodu začelo lepše življenje. Ta velika
 misel ob času praznika rojstva — postaja
 krepak fant, krepko dekle — ki sta sim-
 bol našega zdravja in naše vasi. Radi te
 velike ideje naša vas ne bo več suženj, ne
 tujcu, ne lastnemu bratu. Usoda slovenske
 vasi je krenila na novo pot, ki pripravlja
 drugo rojstvo za zmago pravice in resnice!
 Naša misel je en sam Božič!

**Prav vesele božične praznike in mnogo sreče v
 novem letu želi svojim cenjenim naročnikom,
 čitateljem, dopisnikom, sodelavcem in inserentom
 „GRUDA“**

Kdo je lastnik slovenske zemlje

(Nadaljevanje in konec)

IV.

Med nekmetsko in tujo zemljiško posest pa ne spada samo veleposestniška zemlja z nad 75 ha obdelovalne zemlje ali 200 ha gozda. Tudi na mnogo manjših površinah gozdov, polj in zlasti vinogradov srečamo često nekmetske lastnike, ki jih je treba uvrstiti med veleposestnike. Izkrivljeno sliko bi dobili o dejanskih razmerah na vasi, če bi jih gledali samo v luči hektarskih števil. Često so bistvenega pomena za klasifikacijo posestva drugi momenti, kot: kakovost zemlje, obseg investicij in intenzivnost kulture. Znano je, da meščani kupujejo in posedujejo najboljše lege, kjer uvajajo intenzivno gospodarstvo.

V to kategorijo veleposestev spadajo zlasti nekmetski vinogradi v naših vinorodnih predelih. O posestnih razmerah v vinorodnih Halozah in Jeruzalemskih goricaht sta zbrala dragocene podatke doktor Žgeč in Kerenčič. Žgeč je izračunal, da imajo v katastrskih občinah Gorca in Dežno v Halozah domače rodbine samo — 27,5 % zemlje. Velika večina zemlje odpade na ptujske meščane, posestnike iz drugih krajev države in na inozemske Nemce. Čista vinogradniška površina je razdeljena takole: 33 meščanov ima 67,8 odstotka ali 64,89 ha vinogradov, preostanek si razdelijo domačini (16,59 ha ali 17,2 %) in kmetski posestniki z Dravskega polja (14,47 ha ali 15 %).

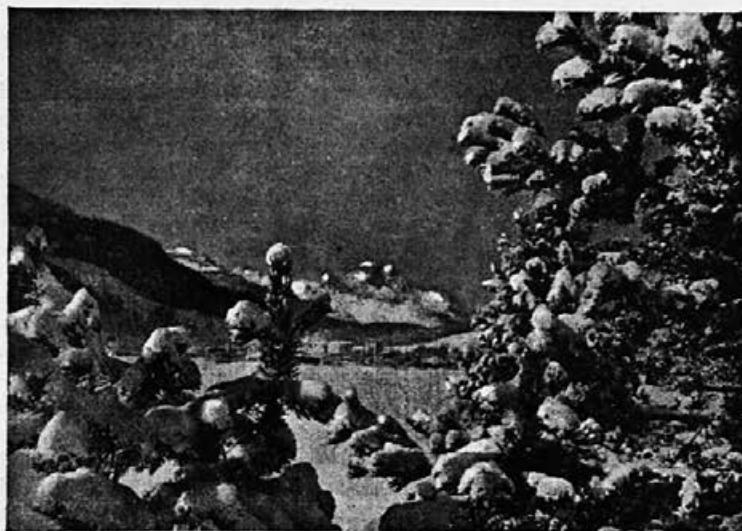
V Jeruzalemskih goricaht je položaj sličen. Tuja in domača gospoda ima po podatkih Kerenčiča 57,36 % vse površine vinogradov. Jeruzalemske gorice, Gorca in Dežno niso izjema. V glavnem so številke o posestnem stanju iste povsod, kjer koli je dobra zemlja. Agrarna reforma se na teh veleposestvih še ni izvajala. Naše meščanstvo je sicer pred vojno prejelo to zahtevo v svoj narodni program, toda po vojni je na te svoje »mladostne« težnje pozabilo. Po zakonu o agrarni reformi iz leta 1919, je bila celo deputatna zemlja v

vinorodnih predelih izvzeta iz agrarne reforme. Pri bodočem izvajanju agrarne reforme bodo ti deputati brez dvoma pripadli njihovim obdelovalcem — viničarskim družinam, prav tako tudi kmetski vinogradi, v kolikor ne gre za večje gospodarsko zaokrožene vinograde. Ti bi mogli postati zadružna last tistih, ki jih že stoletja obdelujejo.

Trgovina z zemljo se vrši v Sloveniji v pravcu prehajanja kmetske zemlje v nekmetske roke. Mnogo novih nekmetskih posestnikov je tuje narodnosti. Najmočnejši je ta proces prehajanja na severni meji, viden pa je povsod. Nimamo podrobno izdelanih podatkov o trgovini z zemljo, vendar že ti, ki jih imamo, dovolj prepričevalno potrjujejo gornjo trditev. Po podatkih učiteljske »Prosvete« je v neki katastrski občini v bližini Maribora 62 zemljiških lastnikov. Izmed njih jih je 41 nemško orientiranih. Teh 41 zemljiških lastnikov ima v rokah 57 % zemlje in to najrodovitnejše vinograde, sadovnjake, travnike in polja. V letih 1935.—1938. je v tej občini prešlo 9 posestev iz slovenskih v nemške roke. V gornjeradgonskem okraju je bilo l. 1918. 26 % zemlje v nemških rokah, l. 1936. pa že 44 %. (Podatki po koledarju CMD l. 1936.) V slovenjebistriškem okraju je v zadnjih 5 letih prešlo v nemške roke 20 posestev (istotam). Pravilno ugotavlja dr. Dolar v svojem članku »Čuvajmo našo obmejno kmetsko posest« (istotam): »...vračajo pa se nekaki stari fevdalni časi: iz samostojnih kmetij nastajajo pristave, domačini pa opravljajo dela, kakor svojčas huberji, hoferji, meierji, weinzerli, dočim stanuje pravi lastnik v tujini in prihaja od časa do časa med svoje »podanike«, da uredi osebna in gospodarska vprašanja, pregleda obračune in odnese dobiček.«

Z zakonsko uredbo o prepovedi nakupovanja zemlje v obmejnem pasu 50 km po inozemcih je gotovo otežkočeno svobodno uveljavljanje tuje finančne moči. Vendar prepričati se z golo uredbo eko-

*Zimska slika
s podeželja,
ki živo predstavlja
čudovitost narave*

nomskega procesa ne da! Tujec je našel še nešteto skritih in zamotanih poti, ki mu omogočajo, da prehaja naša zemlja v njegove roke. Eden izmed najmočnejših vzrokov tega prehajanja je — kredit. Zanimivo bi bilo ugotoviti obseg stalno rastočih dolgov naših kmetov pri tujih denarnih zavodih in pri tujcih sploh. Dočim je skoraj nemogoče dobiti kmetskemu človeku kredit pri domačem denarnem zavodu, mu ga daje tuji denarni zavod stalno na razpolago.

Prav tako je nemočno sredstvo proti prehajanju posesti v tuje roke delo nekaterih naših organizacij, ki skrbno pazijo, kje so posestva na prodaj in iščejo slovenskih kupcev. Z narodnostnega vidika je sicer to delna prednost, s socialnega pa nikakor ne, v kolikor je danes sploh še mogoče ločiti narodnostni moment od socialnega.

Kakšni so vzroki prehajanja kmetске zemlje v nekmetske roke?

Prvi vzrok je ekonomsko propadanje malega kmeta in kmeta sploh. Kapitalizem so na stežaj odprta vrata na vas. Pri nas je njihov predstavnik v prvi vrsti tujec. Primer: Nemec inozemec prodaja vino v inozemstvo liter po 10 din ter ima pri tem 6.87 din dobička; slovenski kmet ga prodaja po 4 din in ima 1.2 din dobička (Prosveta 1938 št. 1). Od kod ta razlika? Tujec ima večje komplekse vinogradov, obdeluje neprimerno racionalneje, ima boljše zemljo in lego in ima končno boljše

zveze za prodajo vina. Kako naj uspešno konkurira kmetov skromni pridelek z njegovim izborno sortiranim vinom?

Drugi vzrok je politične narave. Tuje imperialistične sile priporočajo in podpirajo nakup naše zemlje po pripadnikih svoje narodnosti. Primer take tihe osvajalne vojne poznamo iz zgodovine poljsko-nemških odnosov. Nemci so sistematično s pomočjo podpor kupovali poljsko zemljo. Poljaki so se branili z organizacijo zadrug.

Prehajanje zemlje v nekmetske roke je danes pri nas tista oblika, v kateri se vrši nadaljnja diferenciacija vasi med imovite in siromašne, med proletariat in meščanstvo. Ta razvoj je značilen za ves kapitalistični svet. Tako je bilo l. 1935. v USA že 67.000 kmetij, ki so bile last 11 zavarovalnic. Nadalje je pripadlo 170 bankam 21.000 kmetij.

Zemlja je eden izmed osnovnih pogojev eksistence kmetškega ljudstva. Naš narodni program zahteva glede zemlje dvoje: agrarno reformo in zaščito kmetске zemlje. Agrarna reforma v povojni dobi pa nam je dala dragocene izkušnje. Slabo in le delno izvedena agrarna reforma lahko pomeni ekonomsko in socialno propadanje. Agrarna reforma v bodočnosti terja izvedbo na vsej veleposestniški zemlji brez razlike na stan in narodnost. To bo pomanjkanju kmetškega ljudstva za zemljo vsaj v delno odpomoč. Nadalje je potrebna likvidacija vsakih odškodnin in razde-

litev mrtvega in živega inventarja na razlaščenih veleposestvih. S tem je lažje rešiti problem organizacije in oskrbe novih gospodarstev s prepotrebim inventarjem. Hkrati pa razlastitev brez odškodnine reši nove gospodarje težkih davkov, ki jim onemogočajo, zlasti v krizi, ureditev nove domačije in eksistenco na njej. Četudi nekdanji boroši in bajtarji ne bodo mogli postati »pravi trdni kmetje«, bo vendar agrarna reforma pomenila zanje resnično pomembno — »socialno akcijo«, kot pravi dr. Šapla. Zastran velegozdov pa je že l. 1928. napisal Albin Prepeluh naslednje pomembne besede: »Veliki gozdni kompleksi, ki so skupna last ... nimajo naloge iz njih prejemati kapitalistične dobičke. Prva in poglavitna naloga njihovega skupnega gospodarstva je, da se gozd ohrani in izboljša ter podpre kmetško gospodarstvo z realnimi pravicami do ravnega lesa in stelje in ... tudi do paše.« Dobiček iz velegozdov pa bi mogel biti fond za starostno, bolezensko, nezgodno in brezposelnostno zavarovanje kmetškega ljudstva, nadalje bi služil za melioracije in regulacije in za kreditno pomoč kmetom in drugim. Naravni letni prirastek velegozdov se ceni pri današnjih cenah lesa nad — 100 milijonov dinarjev.

Glede zaščite kmetške zemlje pa pravilno poudarjajo kmetje sami (Iz resolucije Kmetške zveze, marca 1939): »Zaščititi naj se kmetškemu stanu kmetška zemlja. V ta namen je neobhodno potrebno, da se kmetškemu stanu znižajo davčna bremena, ki v najrazličnejših oblikah, spričo ugotovljene nedonosnosti naših kmetških gospodarstev, povzročajo stalno zadolževanje kmetškega ljudstva in prehajanja slovenske kmetške zemlje v roke nekmetov in celo tujcev.«

Nadalje govori resolucija o nujnosti, da se odpravijo vse prevzemne takse, na novo ocenijo zemljišča in razdele veleposestva.

Tega programa pa ni mogoče realizirati brez močnega in samostojnega kmetškega gibanja. To gibanje je v zvezi z delavskim razredom edina sila, ki je zmožna likvidirati fevdalne veleposestnike in kapitaliste, kateri danes ogrožajo narodno svobodo in socialni obstoj slovenskega ljudstva.

Razlaga tujih besed

● Iluzija pomeni videz, slepilo, prevara, blodnja. Ljudje si ustvarijo iluzije, slišimo mnogokrat, to je hrepenijo po nečem, kar bi radi imeli in dosegli, je pa v resnici nemogoče. Iluzije jih nekako odvrtačo od resničnega življenja in od stvarnosti. O čemer človek ni prepričan ali kar je nemogoče napraviti in doseči, je iluzorno. Vse to je slepilo in samoprevara. Tisti, ki se podajajo v svet duhov in oblakov, se pozneje le težko znajdejo v življenju. Boje se resničnosti, ogibljejo se razprav in debat o stvarnih vprašanjih, v nobenem primeru ne znajo zavzeti lastnega, določenega stališča in stojijo nekako na trhljih tleh. Ljudje iluzij so tudi tisti, ki vse gradijo na srečo, zanašajo se na dobiček v loteriji in že vnaprej računajo, kaj bodo napravili s tisoči in milijoni, ki jih bodo dobili. Ko pa pozneje niso zadeli, so obupani; njihovi načrti so bili iluzorni.

● Skepticizem je dvomljivost. Človek, ki ima pri vsaki stvari pomisleke, je skeptik. Teh ljudi je precej. Če slišijo o kakšnem načrtu, nameri ali akciji, o izvedljivosti že vnaprej dvomijo. Ne marajo niti začeti z delom, niti pretehtati vseh možnosti, ki govorijo za kakšno stvar ali izvedbo. S skeptiki sodelovati je silno težko, na nje računati še težje, ker ubijejo voljo in smisel za delo še drugim. Navadno so takšni ljudje slabihi — odvisno od tega, če so več ali manj podvrženi skepticizmu. N. pr. v vasi se ustanavlja Društvo kmetških fantov in deklet. Fantov in deklet, ki imajo razumevanje za samoizobrazbo, vzgojo in sploh za skupno delovanje, je dovolj. Skeptik je tisti, ki v uspeh društvenega delovanja ne verjame in ne vidi danih možnosti za razvoj organizacije.

● Garancija je jamstvo, poroštvo. Kadar kmet ali kdor koli išče posojilo, zahteva posameznik ali posojilnica, ki bo dala posojilo, poroke ali garante, ki se obvežejo ali garantirajo plačati izposojeno vsoto v določenem roku. O garancijah je mnogo govora tudi v mednarodni politiki. Država sklene z drugo državo pogodbo. Za sigurnost izpolnjevanja te pogodbe zahteva garancijo ali poroštvo.

● Premijer je oseba, ki predstavlja skupino ljudi; mislimo pa si višje kroge. Vlado predstavlja ministrski predsednik, zato mu pravimo premijer; n. pr. angleški ministrski predsednik je premijer Velike Britanije.

Za žensko volilno pravico

Po vsej državi prirejajo žene v zadnjem času zborovanja, kjer izrekajo svoje zahteve po volilni pravici. Tako zborovanje je bilo v nedeljo, dne 10. decembra tudi v Ljubljani, v dvorani Delavske zbornice. Na zborovanju je poleg drugih govorila tudi zastopnica kmetijskih žen. Povedala je, da smo tudi mi kmetijske žene za volilno pravico, toda za tako, s katero bomo lahko, skupno z možmi, priborile človeka vredno in mirno življenje vsem, ki si s trdim delom služijo vsakdanji kruh.

Prihajamo do spoznanja, da je nastopil primeren čas, da si izvojujemo volilno pravico. Nekateri sicer pravijo, naj nikar ne delamo še večje zmede, ker bodo že možje poskrbeli za vse, kar je ženam potrebno. Toda možje ne morejo razumeti in ne občutiti vseh naših težav in potreb tako kot me. Poglejmo le žene-matere. Imeti otroke ni težko, če ni treba vse do zadnjega pretrdo delati, če imaš zdravnika ali babico in dobro oskrbo ob porodu, če imaš kam položiti otroka in ga s čim preživeti. Težko postane šele takrat, kadar vsega tega nimaš. Takega pomanjkanja mož ni in ne bo nikdar tako živo občutil kot žena-mati, ki vse to sama doživi. Razen tega so tudi časi taki, da mož največkrat še sam za sebe ne more povedati, kaj bi rad.

Zato imamo mnogo zahtev, za katere se bomo morale boriti same. A vendar je vir zla, ki ga občutimo žene, prav tam, kjer je vir vsega drugega človeškega gorja. Tisti, ki ne dajo živeti vsemu ljudstvu, odreka tudi ženam vse pravice. Proti temu skupnemu zlu pa bi nekaj zalegla šele skupna borba žene in moža. Saj kmetijski gospodar in gospodinja vendar skupno skrbita, da bi se gospodarstvo kar najlepše ravijalo. In kadar še tako pametno gospodarjenje nič ne pomaga, je popolnoma razumljivo, da imata skupne zahteve in gresta skupno v borbo zanje.

Vsak bi moral dobiti toliko zemlje za obdelovanje, da bi svojo družino lahko s poštenim delom preživel. Ni treba, da klečepazimo za miloščino, garamo na tujih poljih ali na sezonskem delu v tujini. Tudi davki, ki jih plačujemo, bi morali biti res kmetiskemu ljudstvu v korist: porabiti bi se morali za zidanje šol, za gradnjo bolnic v vseh večjih krajih in zdravstvenih domov

v vseh občinah; za plačevanje zdravnikov, ki bi jih nastavila država in bi zdravili brezplačno; za izboljševalna dela na vaseh: za ceste, higijenske vodnjake in slične naprave; za gradnjo kmetijskih domov, nabavo potrebnega orodja in plačevanje strokovnjakov, ki bi učili ljudi umnega gospodarjenja; za podpore ob prirodnih neizgodbah, posebno družinam, ki imajo veliko otrok; za brezobrestna posojila in za zaščito zadolženih kmetij. Uvesti bi bilo treba tudi zavarovanje za bolezen, nezgode in starost, od katerega bi ljudstvo imelo res korist. Država bi morala skrbeti, da lahko pridelke dobro prodamo in ne tako, da še delo ni plačano. Tisti, ki kupujejo od nas pridelke za svoje preživljanje, naj imajo toliko plače, da se v kmetijski in mestni gospodinjini ne bo vzbujalo ob nakupovanju nezaupanje in sovraštvo. Trgovce in podjetnike pa naj država nadzoruje pri njihovih poslih in preprečuje umazane kupčije in mastne dobičke na račun naših žuljev.

To so že stare zahteve kmetijskega ljudstva.

Pri tem pa ni še nihče pomislil na to, da bi bila materam ob porodu potrebna babska ali zdravniška pomoč; da bi morala žena pred in po porodu opravljati le lažja dela; da bi bile potrebne materam zdravniške posvetovalnice in posebne porodniške sobe za tiste, ki nimajo kje roditi; da bi bila potrebna zavetišča za otroke, ki jih matere puščajo med delom same, in plačane izvežbane varuhinje zanje; da bi morala država oskrbovati šoloobvezne otroke revnih družin s knjigami, obleko in zdravo prehrano ter dajati šolam toliko podpor, da bi ne zdravi in nezakurjeni šolski prostori ne škodovali zdravju naših otrok; da so potrebne gospodinjinske nadaljevalne šole s šivalnimi in zdravstvenimi tečaji in tečaji za nego dojenčkov.

Še ena zahteva je važna za nas vse, ta zahteva je mir. Voja nam uniči na en mah sadove naših žuljev, naša življenja so tudi v zaledju izpostavljena krutim sovražnim napadom, žene ostanemo same in moramo prevzeti vse v svoje roke, možje in sinovi pa nam umirajo na frontah in vendar smo jih rodile zato, da bi živeli.

To pa so tiste naše zahteve, katere bomo morale same postaviti in jih same doseči. Naša borba pa bo ostala slaba vsa dotlej, dokler ne bomo dobile tudi vse pravice svo-

bodno izražati svoje želje in svoje zaupanje tistim našim zastopnikom in zastopnicam, ki bodo izšle res iz naše srede in bodo vredne našega zaupanja. Zastopniki iz gospodskih vrst odločajo največkrat ljudstvu v škodo že zato, ker ne poznajo našega življenja in ker niso sami prizadeti.

Nekateri, in tudi ženske so med njimi, pa pravijo, da z volilno pravico še ne bomo prav ničesar dosegli, ker smo nesposobne. V štiriletni svetovni vojni pa so se žene kot gospodarji na mestu svojih mož dobro obnesle, kljub temu, da je v vojnem času še mnogo težje gospodariti. Ko so prišli možje nazaj, smo se morale spet umakniti v ozadje.

Nam kmetiskim ženam možje prav za prav priznavajo, da veliko zmoremo. Saj pravijo, da žena podpira tri vogle pri hiši, včasih pa tudi četrtega. Toda našo pridnost priznavajo le, kadar nas opominjajo še na druge dolžnosti. Nikdar ne slišimo tega, kadar gre za naše pravice. Če je žena zmožna podpirati tri vogle, mora imeti vsaj toliko pravic kakor njen mož in se bo tudi pri volitvah vsaj tako dobro držala.

Da smo premalo izobražene in bomo volile tako, da bo ljudstvu v škodo, trdijo spet nekateri. Če bi bilo to res, potem bi volilno pravico že davno imele. Toda tisti, ki nam je ne dajo, dobro vedo, da bi se znašle in da bi utegnile prav njim škodovati. Seveda se bomo morale še marsičesa naučiti, če bomo hotele, da bo borba uspešna. Učile pa se bomo ob izkušnjah. Plavati se ne naučiš na suhem, politike se ne moreš naučiti doma pri ognjišču. Žene, ki se pa že sedaj nekaj razumejo na to, nam bodo pomagale.

Čas je, da izpregledamo vse in tudi naši možje ter se zavedamo, kje tiči vzrok, da ne smemo tudi me voliti in biti voljene! Združimo se v borbi za mir, kruh in boljšo bodočnost naših otrok!

*

Zborovanje je bila navdušena manifestacija ne samo za žensko volilno pravico, temveč tudi za resnično demokracijo in mir. Pogrešali pa smo govornico iz mladinskih vrst, ki bi še posebej poudarila skupne zahteve mladine vseh slojev.

Našim cenjenim naročnikom!

Poleg voščila naj ob koncu leta sporočimo še tole obvestilo:

Razmere, ki so nastale, nas silijo, da imamo z vami čiste račune. Zato prosimo vse, da morebitne dolgove za letos in za prejšnja leta takoj poravnajo! Dolžne zneske smo rdeče označili na naslovu. Če nimate naše položnice, dobite na pošti golič, na katero napišete številko čekovnega računa »Grude« 13.440.

Dolžnike, ki bi ostali kljub opominu brezbrizni, bomo primorani odstopiti tiskarni. To sporočamo zato, da ne bo zamere in nepotrebnih stroškov! Uprava »Grude« mora v teh prilikah poravnati račun za naklado vsake številke sproti!

Zato pričakujemo, da boste upoštevali našo upravičeno prošnjo!

»GRUDA«

Nesreča ne počiva!

Ne odlašajte s sklenitvijo zavarovanja!

„Slavija“

jugoslovanska zavarovalna banka

ravnateljstvo

v novi palači v Ljubljani Gajeva ul. 2

SLOVENSKA KMETSKA MLADINA NA DELU

Graditelji prosvete in vaše kulture

15. občni zbor

Zveze kmetских fantov in deklet

Letošnji občni zbor se je vršil v znamenju 15 letnice Zveze kmetских fantov in deklet, oziroma kmetско-mladinskega gibanja. 15 let, to je že lepa pot in mi smo upravičeno lahko ponosni nanjo, posebno če upoštevamo, da smo največje težave že prebrodili in da gremo naproti plodnejšemu in uspešnejšemu delu.

Veliko dvorano hotela Miklič so napolnili delegati, sami mladi in krepki fantje in dekleta, ki so zastopali 151 Društvo kmetских fantov in deklet. Organizirana kmetška mladina se kljub usodnim časom zaveda svoje misije in svoje odgovornosti do kulturnega napredka slovenske vasi. Saj je vseh 15 let neprestano žrtvovala vse svoje sile za prosvetno in izobraževalno delo našega podeželja.

Izvrstno obiskani občni zbor je otvoril in vodil njen agilni predsednik tovariš **Ivan Kronovšek**, ki je v uvodu pozdravil številno množico zastopnikov, prav posebno pa še zastopnike češke mladine iz Daruvarja, tovariša predsednika **Karla Herota** in tovariša **Josipa Lacina**, kar je vsa dvorana sprejela na znanje s frenetičnim aplavzom. Potem je bila sprejeta pozdravna in udanostna brzojavka Nj. Vel. kralju Petru II., nakar je tovariš predsednik v izčrpnem poročilu prikazal ogromno delo, ki ga je izvršila organizacija v preteklem letu. Letos je poteklo 15 let našega dela. V ta namen bi se morala vršiti proslava, ki pa je odpadla radi tega, ker smo prišli do prepričanja, da so sedaj trenutki, ko ni časa za proslave, ampak za delo. Zato smo proslavo odložili na bodočnost. Tovariš predsednik je tudi naglasil, da se kmetско-mladinski pokret krepko razvija in raste. Iz leta v leto se širi njegov obseg in videz je, da ni daleč čas, ko bo v vsakem večjem kraju, v vsaki slovenski vasi, zaplapolal zeleni kmetско-mladinski prapor nove kmetске svobode.

O podrobnem Zvezinem delu je podal obširno poročilo tajnik tovariš **Ivan Nemec**. Iz njega je razvidno, da je bilo iz Zvezine pisarne odposlanih v lanskem letu 2.486, prejetih pa je bilo 1.792 dopisov, skupno torej 4.278. Bilo je 5 sej izvršilnega in 3 seje glavnega odbora. Čez poletje so društva priredila 26 tekem žanjic, 23 tekem koscev, 2 tekmi oračev, 1 tekmo žanjic, 1 tekmo klapčev, 1 tekmo teric, skupaj 55 tekem. Mnogo prireditev pa je moralo odpasti radi znanih zunanjih dogodkov. Letos je bilo mnogo manifestacij izredno velikega obsega in to: v Bohinju, pri Sv. Juriju ob Ščavnici, v Murski Soboti, na Bizeljskem, v Novem mestu, na Vrhniki itd. V Bohinju je obiskalo prireditev blizu 6.000 ljudi, na Bizeljskem 2.500, v Novem mestu 2.000, pri Sv. Juriju ob Ščavnici 1.800, v Murski Soboti 2.000, na Vrhniki 1.500 itd.

Vseh 55 praznikov kmetске mladine je obiskalo nad 80.000 ljudi. V preteklem poslovnem letu je bilo 8 tečajev, od teh prosvetno-organizatorični in dva govorniška, na katerih je bilo 162 predavanj. Društva so razposodila v preteklem poslovnem letu 13 tisoč 572 knjig. Društva imajo 132 knjižnic in 12.167 knjig. Povprečno ima vsako društvo 92 knjig.

Poleg že omenjenih predavanj na tečajih, je bilo čez poletje še 148 predavanj in govorov, od teh jih je imel tovariš **Kronovšek** 36, tov. **Nemec** 31, tov. **Kristan** 8, tov. **Dovč** 6, tov. **Danev** 5, tov. **Tomšičeva** 4, tov. doktor **Rosina** 4, tov. **Godina** 4, tov. dr. **Maček** 3, tov. **Udovič** 2, tov. **Gerželj** 2; skupaj 148 predavanj. Društva so priredila tudi 26 koncertov, 38 zabavnih prireditev, 151 kresov, 13 izletov, 121 dramatičnih predstav in 373 debatnih večerov. Vsa Društva kmetских fantov in deklet so imela 811 sej, 672 članskih setankov, odposlala in prejela so 15.520 dopisov. Dve društvi imata svoje domove,

119 lastne lokale, ostala pa priložnostne prostore. V letu 1939. so imela društva 143 kulturno-prosvetnih odsekov, 67 kmetsko-športnih, 56 kolesarskih in 12 socialno-gospodarskih pododsekov, 6 dramskih odsekov pa tičnih, 88 pevskih, 26 godbenih in 8 smučarskih pododsekov. 6 dramskih odsekov pa je delalo v pripravljanih odborih Društev kmetijskih fantov in deklet. Celotno kmetsko-mladinsko gibanje predstavlja danes okrog 20.000 pripadnikov.

Iz poročil Ženskega odseka, ki sta ju imeli načelnica odseka tovarišica Pavla Potočnikova in tajnica tovarišica Mira Tomšičeva, je razvidno, da deluje v okviru Društev kmetijskih fantov in deklet 60 Ženskih odsekov. Med njimi so nekateri zelo agilni in izredno delavni. Podan je bil tudi načrt za delo v prihodnjem letu, ki je razdeljeno na pet področij: gospodinjstvo in vrtnarstvo, krojenje in šivanje (vezenje), zdravstvo, vzgoja otrok in vzgoja žene za delo v javnosti. Iz celokupnega načrta si mora vsak Ženski odsek določiti vsaj minimalni (najmanjši) letni načrt. V prihodnjem letu naj ima vsak Ženski odsek najmanj: vsak mesec en članski sestanek, kjer dekleta skupno prečitajo »Grudo« in debatirajo o člankih, vsaj eno javno predavanje za vse žene v okolici, ali en tečaj (vsaj enodnevni), ali eno prireditev (tekmo). Poleg tega naj prirede dekleta vsaj dva izleta, enega poučnega in en obisk k sosednim društvom.

Tovariš dr. Maček kot načelnik kmetsko-športnega odseka je razložil pomen in vrste športa za kmetsko mladino, posebno je poudaril važnost kolesarjenja in smučanja, ki sta za kmetsko mladino najprimernejša športa.

V poročilu organizatoričnega odseka je poročal tov. Ivan Nemec, da je bilo v preteklem letu vloženo 19 pravil za ustanovitev novih Društev kmetijskih fantov in deklet. Odobrena so bila pravila samo 6 društvom, in ta so: Kapele, Vaneča, Šulinci, Očeslavci, Vrhnika in Zreče.

V pretekli sezoni je bilo objavljenih 392 dopisov, 48 propagandnih dopisov in 76 idejnih člankov. Vsa poročila in članki so bili objavljeni v naslednjih listih: v Grudi, Kmetiskem listu, Edinosti, Večerniku, Domovini, Jutru, Slovenskem narodu, Murski Krajini in še nekaterih.

Sledila so poročila predsednikov Okrožij. Poročali so: za ptujsko Okrožje tov. Joško Tomažič, za krško-brežiško tov. Viktor Strmečki, za celjsko tov. Viktor Jožep, za ljub-

ljansko tov. Ciril Vode, za konjiško tov. Pavel Bezenšek, za mariborsko tov. France Gerželj, za mursko-soboško tov. Rudolf Titan in za novomeško tov. Stanko Koblar.

Referata o delu, o načrtih in smernicah kmetsko-mladinskega gibanja v bodočnosti, tov. Ivana Nemca in tov. Vinka Kristana, sta morala radi prekratkega časa odpasti in bosta po možnosti objavljena v »Grudi«.

Nato je dobil besedo predsednik tov. Karol Herot, ki je izročil pozdrave češke kmet-ske mladine in potem v ognjevitom govoru poudaril slogo, ki mora vladati med vsemi slovanskimi narodi in vso slovansko kmet-sko mladino. Njegov govor so sprejeli zborovalci z odobravanjem in navdušenim ploskanjem.

Sledile so volitve. Vložena je bila samo ena lista. Soglasno je bil izvoljen naslednji odbor: predsednik tov. Ivan Kronovšek, I. podpredsednik tov. Tine Janhar, II. podpredsednik tov. Joško Tomažič, tajnik I. tov. Ivan Nemec, tajnik II. tov. dr. France Hočevnar, blagajnik tov. Jakob Škrabar; odborniki: tov. dr. Igor Rosina, tov. dr. Viktor Maček, tov. Vinko Kristan, tov. Jože Danev, tov. France Gerželj, tov. dr. Srečko Goljar, tov. Ferdo Godina, tov. Ernest Titan, tov. Mira Tomšič, tov. Pavla Potočnik, tov. Rezika Horvatič, tov. Vlado Kreft in tov. Jože Blaž. V nadzorstvu so: tov. Stanko Tomšič, tov. Dolfe Schauer in tov. Alojz Avsec.

Glavni odbor poleg predsedstva predstavljajo: tov. Ivan Ocvirk, tov. Pavel Bezenšek, tov. Stanko Koblar, tov. Stanko Iljaž, tov. Ivan Novačan, tov. Ivan Korošec, tov. Rudi Titan in tov. Ciril Vode.

Odlično uspeli občni zbor je bil zaključen z željo vseh, da bi bilo bodoče delo Društev kmetijskih fantov in deklet čim uspešnejše in čim plodnejše tako za dvig zavesti kmet-ske mladine, kakor tudi za kulturni in narodni preporod slovenskega podeželja in za utrditev naše državne skupnosti!

n.

Poroke iz naših vrst

Ljubljana. Dne 10. decembra t. l. se je poročil pri Sv. Petru v Ljubljani sotrudnik »Grude«, pesnik tov. Joža Šeligo iz Preserja

pri Ljubljani z gospodično Jano Žitko iz Kamnika pri Preserju. Novoporočencema želimo v zakonu kar največ sreče in zadovoljstva!

Orla vas. Pred časom se je poročil tov. Albin Herodež iz Trnave z gđ. Lidijo Vertnikovo iz Polzele. Ženin je že dolgo vrsto let agilni član tukajšnjega Društva kmetijskih fatov in deklet in se nadajamo, da bo tudi v bodoče podpiral naše delo! Novoporočencema želimo v zakonu mnogo sreče!

Ptuj

Okrožje kmetijskih fantov in deklet v Ptuj je imelo svoj 5. redni občni zbor v nedeljo 12. novembra 1939 v Ormožu. Bil je to prav za prav jubilejni občni zbor, kajti Okrožje praznuje 5 letnico svojega obstoja. Vodil ga je predsednik tov. Joško Tomažič iz Vitana in podal izčrpno poročilo o delovanju za ves čas nazaj. Za njim so sledila poročila ostalih funkcionarjev. V imenu Zveze kmetijskih fantov in deklet je govoril njen predsednik tov. Ivan Kronovšek in podal novih pobud sodelavcem pri kmetisko-mladinskem gibanju. Istočasno je čestital Okrožju k pomembni petletnici obstoja, napornega in uspešnega delovanja.

V Okrožju včlanjena društva so priredila v tej dobi izredno veliko število raznih kulturnih manifestacijskih prireditev, poleg tega pa usposobila in izvežbala lepo število kmetijskih fantov in deklet, ki danes zavzemajo vidna mesta v gospodarskih, združenih, kulturnih in ostalih organizacijah na našem podeželju. Pri tej svrhi si je Okrožje veliko prizadevalo in letno organiziralo prosvetno-organizatorične tečaje.

Pri razpravi o delovnem načrtu so bile postavljene nove smernice za prihodnje leto in upamo, da jih bomo tudi dosledno izvedli.

Pri volitvah je bil ponovno izvoljen dose-danji agilni predsednik tov. Joško Tomažič iz Vitana, za I. podpredsednika tov. Franc Holc od Sv. Lovrenca, za II. podpredsednika tov. Joško Zelenik od Sv. Urbana, tajnik je tov. Mirko Plepelec, blagajnik pa tov. Ivo Šavora, oba iz Središča. Za načelnico Zenskega odseka je bila izvoljena tov. Mimika Novak iz Vodranec. Ostali odbor je ostal prav tako skoro nespremenjen.

Po živahni in temeljiti debati je bil občni zbor zaključen s trdnim in odločnim sklepom, da bo organizacija tudi v bodoče delovala po dosedanjih preizkušenih načelih v korist kmetijske mladine in slovenske vasi.

Vaneča

V naši vasi smo imeli ustanovni občni zbor Društva kmetijskih fantov in deklet dne 19. novembra t. l. in takoj pričeli z delovanjem. Izvolili smo društveni odbor iz sledečih tovarišev: Ferdo Flisar, predsednik; Franc Berglez, podpredsednik; Rudolf Šavelj, tajnik; Mariška Vüčič, blagajničarka. Odborniki so: Šarina Kolar, Mariška Novak, Geza Tartel, Sidonija Fujs, Aranka Fujs in Pavel Šavelj. Nadzornika sta: Ludvik Berglez in Geza Kolar. Okrožje je na občnem zboru zastopal tov. Štefan Kühar, Zvezo pa tov. Vinko Kristan. Zopet nova postojanka kmetisko-mladinskega gibanja!

Škofja vas

Naše Društvo kmetskih fantov in deklet pripravlja igro »Na ogledih«. Če se nam bo posrečilo spraviti skupaj dovoljno število sposobnih diletantov, ki so člani društev, bomo v kratkem igrali »Švejka«. S tem hočemo dokazati sposobnost kmetijske mladine, ki mora prevzeti v bodočnosti odgovornost za pravičen in zdrav razvoj mladega rodu!

Sv. Jurij ob Ščavnici

Za predpustni čas pripravljamo komedijo »Micki je treba moža« in že pridno vadimo. Res nas včasih ovira blato, ker imamo daleč do našega doma, toda želja po delu premaga vse ovire. O uspehih bomo poročali.

Sv. Bolfenk

Ze delj časa pripravljamo igro »Pri Hrstovih«. Pred časom nas je obiskal Zvezin tajnik tov. Ivan Nemec in nam predaval o koristnosti debatnih večerov.

Naša knjižnica v redu posluje. Knjižničarka tov. Vida Zadravec ima ob praznikih polne roke dela. Tudi v ostalih točkah izobrazbe hočemo napredovati s podrobnim delom.

Šulinci

Ustanovni občni zbor Društva kmetskih fantov in deklet v Šulincih se je vršil v nedeljo 12. novembra t. l. Na njem je bil izvoljen naslednji odbor: Štefan Ficko, predsednik; Gizela Korošec, podpredsednica; Aleksander Ballek, tajnik; Marija Šimon, blagajničarka. Odborniki so: Evgen Korpič, Emilija Balek in Gizela Zrinski. Nadzorniki: Zoltan Ballek, Irenka Perš in Karel Lucu. Na občnem zboru se je sprejel tudi minimalni program za delovanje društva, ki bo pričelo buditi kmetško mladino k prosvetnemu delu.

Vrhnika

Ze takoj v prvi jeseni nismo pozabili, kaj je naša dolžnost. Zato pridno delamo na tistem podrobnem prosvetnem delu, ki prinaša največ koristi. Vsak mesec imamo redno najmanj dvakrat predavanje z debatnimi večeri, na katerih nastopajo tovariši in tovarišice s poljubnimi govori. Najboljše govore bomo skušali poslati v objavo tudi »Grudi«, da se bo naše delo tudi na zunaj videlo.

Murska Sobota

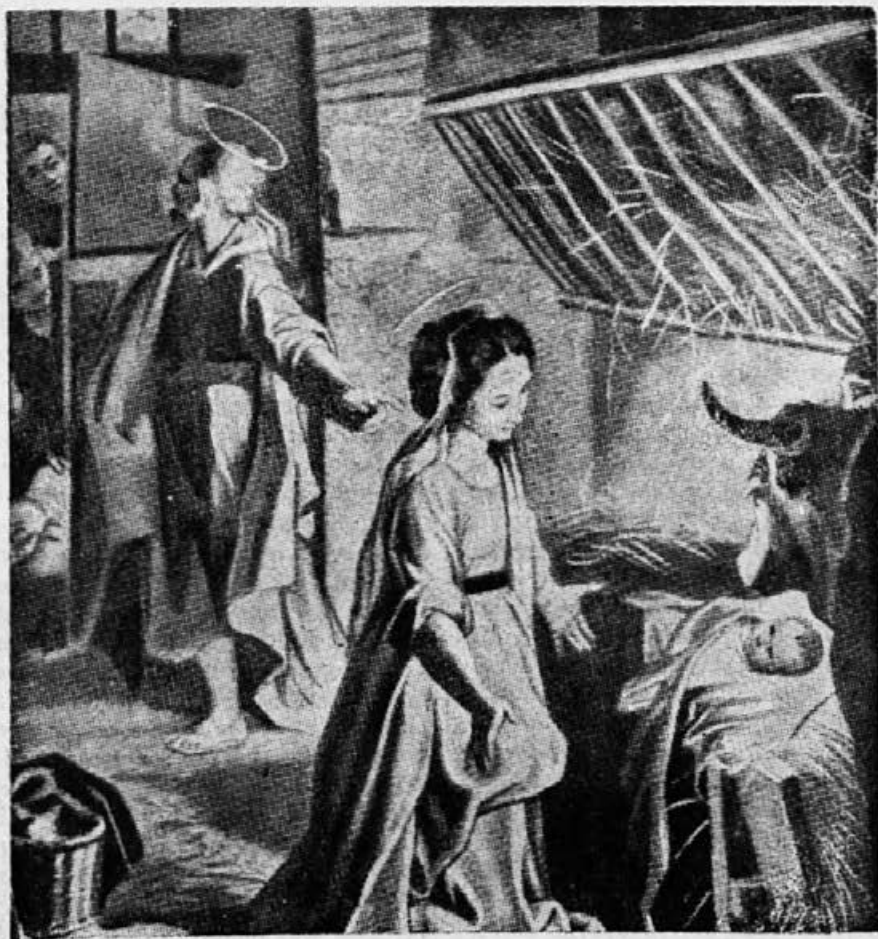
Seja Okrožja kmetskih fantov in deklet v Murski Soboti se je vršila 5. novembra t. l. Na njej je bilo sprejetih več važnih sklepov za nadaljnje kulturno delo na področju Okrožja. Sejo je vodil predsednik tov. Rudi Titan, poročal pa je tudi Zvezin delegat o načrtih Zveze za leto 1940.

† Franc Pivec

V petek, dne 24. novembra t. l. je pri sečnji lesa doletela težka nesreča našega tovariša Franceta Pivca, ki je podlegel notranjim poškodbam v državni bolnici v Ljubljani. Dne 1. decembra, ob večerni uri, so zvonovi oznanili Javorcem žalostno vest, da je preminul naš tovariš Pivec. Smrt ga je pokosila v najlepši mladosti. Pokojni France je bil šele 34 let star, sin posestnika Alojza Pivca iz Vrat. Kakor on, so bili tudi vsi njegovi bratje soustanovitelji in delavni člani Društva kmetskih fantov in deklet v Šmartnem pri Litiji. Bil je tudi naročnik »Grude«, katero je z zanimanjem čital in izposojal sotovarišem na vasi. — Pokojnik je ljubil zemljo, na kateri je živel in garal, končno pa postal žrtev kmetijskega dela. — Zanimal se je za vsak napredek in z delom, vzgledom in poštenostjo dokazoval, da je veren sin slovenske zemlje. — Pokopan je pri Sv. Križu v Ljubljani, oddaljen od rodne grude, kjer naj počiva v miru! Pivčevi družini pa naše globoko sožalje!

Fran Jeriha

Marija Brezec:

Božična

*Angeli lepo so peli,
mir ljudem oznanjali,
v hlevčku revnem pa pastirji
tebi so se klanjali.*

*Ljubil skromne si pastirje,
si med njimi se rodil,
za rešitev vseh trpečih
si na križu kri prelil.*

*Kdaj spet prideš, ljubi Jezus
se rodit za reveže?
kdaj odrešil po vsem svetu
boš uboge delavce?*

*Kdaj te spet na križ pribili
bodo za krivice, zla? ...
Bogataši bodo vpili:
križaj, križaj, križaj ga!*

V božičnih dneh ...

Ko smo bili še otroci, smo nestrpno pričakovali božične dni. Naše misli so bile zbrane pri jaslicah in božičnih drevescih. Na sveti večer smo topili svinec in si prerokovali bodočnost, obmetavali smo se s snegom in užigali baklje na potu k polnočnici. Vse to je šlo z naglico mimo nas in danes so ostali samo še sladki spomini, ko opazujemo naše mlajše, kako se radujejo božičnih navad.

Življenje nam postaja trpkejše. Na sveti večer se spet zbere vsa družina, kolikor je ni razmetane po svetu, Bog ve kje. Ta in oni se je izgubil iz vasi in se ni več vrnil. Po mestih, po tovarnah in tujih rudnikih si iščejo naši fantje in dekleta vsakdanjega kruha. Domača gruda ga ni mogla vsem razdeliti. Marsikatera mati bo ihte molila pri jaslicah za srečo svojih otrok v tujini. Morda je sama ostala z majhnim gruntom. Razšli so se in združila jih bo le večnost. Bridki so takšni občutki; preko vse te vsakdanjosti pa prihaja novo gorje.

Žalostni dogodki po svetu nam ne pri-
našajo posebnega upanja. Povsod se širi
samo sovraštvo, hujskanje in nemir. Vidni
so še zadnji sledovi svetovne vojne, in že
prihaja novo klanje in razdejanje. Žrtev

ni samo človek in žival; tudi zemljo za-
strupljajo, da ne bo rodila in hranila
tistih, ki so jo z vso ljubeznijo in trudom
obdelovali. Največ žrtev in izgub dopri-
neseta delavec in kmet. Nove žalostne sli-
ke nastajajo po vaseh in delavskih nase-
ljih. Rušijo in požigajo se kmetijski domo-
vi, opustošajo gozdovi; vse za žrela nena-
sitnežev.

In če pogledamo okoli sebe, ali ne vi-
dimo spet le zavist, laž, neslogo in gra-
bežljivost? Brat je nezaupljiv bratu, sosed
sosedu; ljudje se povsod razlijejo v male
skupine, ki ščuvajo druga proti drugi;
nikjer ni odpuščanja, nikjer dobrih vzgle-
dov in vezi za skupnost in srečen razvoj
človeštva.

Sredi teh tegob se opominjajoče ogla-
šajo božični zvonovi: »Mir ljudem na
zemlji, ki so dobre volje!« Postojmo za
trenutek in prisluhnimo tem glasovom.
Kaj smo dolžni? Ustvarjati skupnost za
mir med nami, ki se pehamo iz dneva v
dan in se borimo za dostojno življenje po
naših poljih, gozdovih, v tovarnah in de-
lavnica. V slogi in skupnosti se bo rodila
naša rešitev in ko bomo to dosegli, se bo-
mo pridružili petju božičnih zvonov:

»Sveta noč, blažena noč.«

**Prijetno božično praznovanje, mnogo zadovoljstva in uspehov v
l. 1940 želi vsem tovariškim Društvom kmetijskih fantov in deklet,
vsem članom in članicam, kakor tudi našim iskrenim tovarišem in
prijateljem**

**ZVEZA KMETSKIH FANTOV IN DEKLET
V LJUBLJANI**

KMETSKA ŽENA IN DEKLÉ, ZA NJENE ROKÉ IN SRČÉ

Mir ljudem na zemlji

Kakor je mir zaželen pri vseh narodih na svetu, tako izgublja to staro božično voščilo od leta do leta svojo pravo vsebino, svoj pomen. Resnično življenje, brezobziren boj za prvenstvo v svetu gre z zasmehom preko skromnih človeških želja in kljub temu krvavi že nad polovico človeštva v novi svetovni vojni. Željni miru, s plahim pogledom, uprtim v negotovo bodočnost, praznujemo tudi mi letošnji božič.

Vedno hušja draginja, žalostna poročila o vojnih žrtvah na frontah in v zaledju ter skrivnostna namigavanja: vse to gloda v nas kakor črv in nam greni božični mir, ki si ga utrujeni od dela in skrbi tako zelo želimo.

M. P.:

Pomagajmo si same!

Učiteljice lendarškega okraja so izdale za nas kmetijske matere brošuro »Zdrav in bolan otrok«. Z njo so nam hotele pomagati pri negi otrok. S tem so pokazale, da mislijo na nas in da vedo, da bi se lahko v naših domovih marsikaj izboljšalo. Vendar moram reči, da so se učiteljice premalo seznanile z resničnim življenjem naših najmlajših in s prilikami, v katerih živi kmetijska mati.

Mi smo težak bolnik in zdravljenje bo vsaj deloma uspelo le takrat, če se bo začelo na pravem kraju. Ne pomaga nam mnogo, če nas seznanijo z različnimi zdravstvenimi predpisi, ki jih ne moremo spraviti v življenje zaradi pomanjkanja sredstev. V naših domovih ni gramskih tehtnic, ne termometrov in čokolade, ne raznih lekarniških izdelkov.

Vem, da si mnogi težko predstavljajo naše življenje. V zdravstvenem oziru pa je pri nas še toliko ostankov iz prastarih časov, ki so po mestih že popolnoma izginili. Spominjam naj samo na različne vraže, ki jih mo-

Mir ljudem na zemlji! Zamislimo se. Ali ni bil to vzdih utrujenega in zatirnega človeštva že pred 2000 leti, ali ni ta v nebo vpijoč krik vseh tistih, ki so bili pobiti v vojnem metežu — hušje kakor klavna živina? ... Ali ni ta klic nam, mladim, dekletom kakor fantom, ki smo komaj začeli živeti, pa nas vojna vihra že drugič vklepa v svoje strašne vezi? ...

Vzbudimo v sebi tisto silo, ki mora biti in tudi je v nas, ki se bo uprla temu zlu! Žrtvuimo se za borbo, ki bo prinesla človeštvu trajno pomirjenje. Vzgajajmo druge, da bodo tudi oni razumeli poslanstvo nas, mladih, v svetu!

Mir ljudem na zemlji —

rata pretrpeti malo dete in mati. Če pa pogledamo prehrano naših otrok, pa se ne smemo čuditi, da jih toliko umre že v prvih mesecih. Saj že ti mnogokrat jedo zabeljen krompir, različne kisle juhe, žvečijo krompir in fižol, sok od kislega zelja, pijejo mleko, ki stoji ves dan na toplem itd. Skoraj vse kmetijske ženske hrano prej v ustih zmečkajo, potem jo dajo otroku. Malo nas je, ki vemo, da se s tem prenašajo različne bolezni od starejšega na dete. Tudi različna opojna sredstva (mak) so mnogokrat kriva, da se otrok preseli na drugi svet. O alkoholu pa sploh ne bom govorila, ker me preveč boli srce, če se spomnim na to. Otrokova postelja, ki ga obdaja, obleka, previjanje, kopanje — tudi v tem delamo napake.

Zakaj kmetijske matere toliko grešimo nad svojimi otroci? Preveč moramo delati za druge, pa nimamo časa za svoj zarod. Mleka, jajc in masla nam primanjkuje. V tiski se oprimmemo vseh nasvetov in sredstev, ki nam jih kdo svetuje, v zavesti, da je to v

dobro otrokom. Kriva je torej tudi naša nevednost. Če bi prišel kdo k nam in nas poučil, kaj je otroku koristno in zakaj je to in to nevarno, bi ga me ubogale, kjer bi ga le lahko. Toda v takih podrobnostih še nisem nikjer čitala in se mi zdi, da naši izobraženci malo vedo o njih. Ves drugi pouk pa bo težko dosegel svoj namen, ker denarja ne more preskrbeti še tako ljubeče materino srce. Zato svetujem vsem, ki nam hočejo pomagati, naj prej spoznajo naše življenje, naše potrebe in nas same.

ZA bodoče MATERE

Da ne bomo prehitro obsodile . . .

Kadar ima ljubezen, kateri se je dekle predala z vso dušo, težje posledice, preživlja mlada žena najhujše trenutke svojega življenja, če se ji to pripeti izven zakona. Ker je tesno vezana s svojim plodom pred in tudi po porodu, je položaj v takih primerih težji za ženo kakor za moža, ki se lahko oprusti vseh vezi in ki včasih celo izrabi to in noče priznati lastnega otroka.

Ni prav, če se taka mati, ki ostane sama in zapuščena, in morda nikakor ne more preživeti malega, pregreši nad njim ali nad samo seboj. Vendar moramo njeno stanje tudi razumeti in ne smemo brezobzirno obsoditi njenega dejanja.

Če pa natančno raziskujemo to vprašanje, celo opazimo globlje vzroke. Resno dekle, ki se ne more poročiti, ostane sama s svojim otrokom. Če bi imela dovolj denarja, bi se poročila in nihče se ji ne bi posmehoval, nihče očital lahkomišelnosti. Vsaka naj le pomisli, kako bi bilo, če bi bila sama na njem mestu! Ali ne bi občutila krivice, kadar bi se morala samo radi svoje revščine odreči pravici do otroka. Ponekod se sicer tudi siromašni znajo varovati otrok. Je pa vprašanje, če vladajo pri takih ljudeh zdravi spolni odnosi in če so taki ljudje res notranje zadovoljni. Vsaka prirodna žena ne more zatajiti v sebi klica narave in hrepenenja po materinstvu. Kolikokrat ga je treba s silo zatreti?

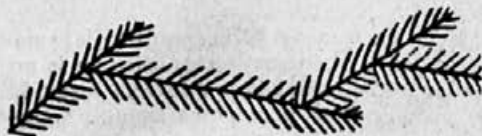
Najhujše pa je pri tem, da se dejanja deklet ne merijo z enakim merilom kakor pri fantih. Tudi postavbe predpisujejo za prestopke mater hujše kazni kakor za brezvest-

Boljše pa je, če si pomagamo same! Vzemimo si zgled pri hrvatskih kmeticah. Zvečer se sestajajo, se razgovarjajo o zdravstvenih vprašanjih, čitajo skupaj zdravstvene knjige, poslušajo predavanja zaščitnih sester in zdravnikov. Tako na vse načine razmišljajo, kako bi pomagale sebi in svoji družini. Zpomnimo si, kar bomo same za sebe napravile, to se nam bo še najbolj poznalo. Izkoristimo zimske mesece, sestajajmo se ob večerih in učimo se, pa bo tudi pri nas manj otroških grobov!

nost očetov. Pazimo, da vsaj ženske same ne bomo tiste, ki bomo najbolj krivično obsojale svoje tovarišice, kadar bodo v nesreči! To so ostanki starih časov, ko so nezakonske matere samo zaradi njihovega materinstva kruto kaznovali. Če pa poskušamo v takih materah vzbuditi vsaj nekaj samozvesti in odgovornosti do otroka, koristimo njej in njemu, kajti razruvanje stanje v nosečnosti pusti potomstvu trajne posledice.

Težke gospodarske prilike pogosto odvajajo dekleta tudi na slaba pota za trajno — v prostitucijo. Mnogo naših deklet je že šlo po tej poti? Zakaj? Ne toliko zaradi slabe vzgoje ali prirojene nagnjenosti k slabemu, kot zaradi svoje neizkušenosti in radi nezdržnega stanja, v katerega so zašle, če so se znašle sredi tujega sveta brez zaslužka. Dekleta, ki prihajajo v mesto služiti in tista, ki so brez zaslužka, bi morala dobiti zavetišče v posebnih domovih. Postave določajo, da se morajo v vseh večjih mestih zgraditi taki domovi, samo da se to ne izvaja. Zaslužek deklet pa bi moral biti tak, da bi jih naravnost ne silil k »postranskemu zaslužku«.

Tudi za taka vprašanja bi se morale bolj zanimati! Ni prav, da jih puščamo ob strani, saj zadevajo tudi ob naše vrste, včasih bolj, včasih manj občutno!

Naši razgovori

Z zadnjo številko zaključujemo za letos tudi »Naše razgovore«. Ob tej priliki pa se moramo tudi vprašati, kakšen je naš uspeh. Če pregledamo vse številke in še enkrat prečitamo vse naše dopise hkrati, moramo biti še kar zadovoljne.

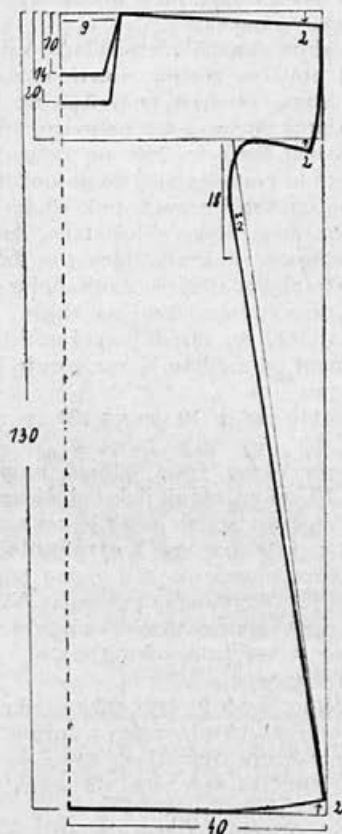
Izmed vseh odgovorov je bila najbolj zanimiva debata okrog vprašanja, kaj bom storila, če se ne bom poročila, ali bom šla v mesto služiti ali ne itd. Ta debata nam kaže, da je to vprašanje pri nas res zelo pereče in nas najbolj vznemirja. Precej je bilo tudi pisanja o težavah kmetijskega življenja, torej o vsem tem, kar je nam najbližje. Iz vseh odgovorov pa je mogoče razbrati veliko lepih misli. Tako nam tudi naši letošnji razgovori znova izpričujejo, da dobro in pravilno mislimo, le da beseda bolj težko gre iz nas. Sklenimo enkrat za vselej, da bomo tudi to oviro z odločno voljo premagale.

Odgovore je poslalo 11 deklet, ki so odgovorile na eno ali več, ena celo na vsa vprašanja. Če upoštevamo, da je to šele začetek, smo lahko z njim kar zadovoljne. Če bo vsaka, ki je letos prispevala odgovor, pridobila v prihodnjem letu vsaj še eno tovarišico za to, bomo prav lepo napredovale. Stremeti moramo za tem, da bomo v »Grudo« čim več same pisale, ker šele potem bo res naša, izraz naših želja in slika našega življenja.

»Kimono« spalna srajca

Ali so nam spalne srajce res potrebne? Ne, to je za mestne gospodične, si bo mislila marsikatera. Za nas, kmetijske dekleta, je spalna srajca nepotrebna potrata. Toda, to ni res! Zlasti nam je spalna srajca še veliko bolj potrebna. Ves dan težko delamo, zvečer pa smo vse prepotene in prašne. Potem pa gremo spat, ne da bi se lepo umile in preoblekle v čisto spalno srajco. Res je, da smo utrujene od celodnevne dela in komaj čakamo postelje. Toda čista voda osveži in okrepi človekovo telo. O tem smo

se lahko že dostikrat prepričale, ko smo se po skrbnem umivanju tako dobro počutile. Umite in oblečene v čisto perilo bi mnogo boljše počivale, poleg tega pa nam bo tudi posteljno perilo ostalo delj časa čisto.

Zato se le poizkusimo navaditi na to! Prav tako je važno, da pazimo na snago telesa in spodnjega perila, kakor na vrhno obleko, če ne še bolj. Z dobro voljo bo mogoče tudi tistim, ki jim je radi denarja težko, poiskati primerno rešitev.

Mere:

Dolžina srajce od srede ramen: 130 cm;
gornja širina: 110 cm + 10 cm;
širina okrog vratu: 40 cm.

Dolžino srajce meri od srede ramen navzdol do srede meč ali še dalje. Spalna srajca mora biti čim daljša.

Gornjo širino meri od srede prsi pod roko preko hrbta (malo višje čez lopatice) in spet naprej do srede prsi. Na gornjo širino dodaj za kimono srajco vedno še 10 cm.

Širino okrog vratu meri nizko, kjer vrat že prehaja v ramena.

Kroj lahko narediš kar na blago, katerega si preje pravilno zložila. Imeti moraš dve dolžini blaga, po naši meri 2.60 m. Blago zloži najprej po širini čez polovico, tako da dobiš 40 cm širok in 2.60 cm dolg dvojni pravokotnik. Nato ga zloži še po dolžini čez polovico, da dobiš pravokotnik 40 cm širok in 130 cm dolg. Blago položi tako, da imaš pregib blaga, ki je krajši, zgoraj in daljšega na levi strani. Sedaj nariši z navadnim svinčnikom (ne s tintnim) kraj na blago.

V dolžini 20 cm naredi pomožno črto. Na njej odmeri od sredine $\frac{1}{4}$ vse gornje širine, t. j. 30 cm;

n. pr.: $110 \text{ cm} + 10 \text{ cm} = 120 \text{ cm} : 4 = 30 \text{ cm}$.

Za izrez okrog vrata odmeri najprej v dolžino 10 cm za zadnji del, t. j. $\frac{1}{4}$ vse širine okrog vratu; potem pa še 14 cm za prednji del, t. j.: 4 cm več kot za zadnji del. Vratni izrez moraš ukrojiti vedno tako, da je spredaj 3–4 cm daljši kot zadaj. V širino odmeri pri vratnem izrezu 9 cm, t. j. 1 cm manj kot $\frac{1}{4}$ vse širine okrog vratu.

Širina rokavov je 20 cm.

Gornjo in spodnjo črto rokava ukroji za 2 cm. Pod roko ukroji srajco v dolžini 18 cm za 2 cm v širino. Spodaj ob strani jo ukrojiš za 2 cm; to vse zato, da srajca lepše stoji.

Ko si si vse narisala, izreži srajco ob strani, vse 4 dele hkrati. Izreži tudi izrez okrog vratu na zadnjem delu srajce, ki je manjši; tudi vse 4 dele hkrati. Nato raztegni blago po dolžini in izreži prednji izrez okrog vratu in sicer samo pri obeh prednjih delih. Sedaj raztegni blago popolnoma narazen, potem ga pa ponovno zloži, sedaj tako, da položiš ves prednji del na vsega zadnjega in sicer lice na lice.

Ob stranch sešij srajco s ploščatim šivom. Spodaj napravi $1\frac{1}{2}$ do 2 cm širok rob iz istega blaga. Prav tako tudi na rokavih. Okrog vratu zaroži s poševno progo. Ob rokavih in vratnem izrezu lahko prišiješ ozke čipke ali ozek volanček iz istega blaga, ki naj ne bo več kot 2 ali $2\frac{1}{2}$ cm širok. Če ti štirioglati vratni izrez ni všeč, lahko narediš okroglega, tako da ogle zaokrožiš.

Tako kimono srajco lahko uporabljaš tudi kot dnevno, samo da jo primerno skrajšaš.

Soljenje in prekajevanje svinjine

V mnogih naših domovih se svinjina često pokvari ali pa ni okusno pripravljena, je pretrda, preslana itd. Marsikje ne poznajo dobrih in pravilnih receptov za shranjevanje, marsikje pa ne pazijo dovolj točno na navodila. Vedeti moramo, da je še tako majhna napaka lahko usodna za našo zalogo. Če še nimamo dobrega recepta, moramo seveda nekaj tvegati in preizkusiti novega. Vsakega pa si moramo ohraniti vsaj toliko časa, da se prepričamo, v koliko se je shranjevanje posrečilo. Dober preizkušen recept pa nam bo nudil mnogo zadovoljnosti in ga bomo priporočali še drugim.

● **Soljenje svinjine.** — Za 20 dkg mesa vzemi $1\frac{1}{2}$ kg soli, $\frac{1}{2}$ dkg solitra, 4 do 6 glav česna, ki si ga dobro strla in $\frac{1}{2}$ žlice sladkorja (rumen, kandis je najboljši). To vse dobro zmešaj. Sol za soljenje mora biti suha. — Ko razkosaš svinjo, nesi meso na hladno, kjer naj stoji 1 dan, da se popolnoma ohladi. Če je huda zima, lahko stoji tudi 2 dni. Potem vzemi najprej velike kose (šunke, pleča) in jih dobro nasoli. Meso moraš tako dolgo drgniti s soljo, da se začne potiti. Pri kosti šunke porini palico in to luknjo zdaj dobro nasoli. Ko si vse meso dobro nosolila, ga zloži v kad tako, da so večji kosi spodaj, manjši pa zgoraj in ga pusti stati pokritega 2 dni. Tretji dan skuhaj 15 l vode (če je 20 kg mesa) skupaj s $\frac{1}{2}$ kg solitra in $\frac{1}{2}$ žlice sladkorja. Ohlajeni vodi dodaj 1 pest borovnic, 1 pest celega popra in 2 žlici koriandra. S popolnoma hladno vodo polij meso in ga pokrij s čistim lesenim pokrovom; na katerega si naložila kamenje, da se meso dobro stisne. Zdaj pa je važno, da meso vsak dan obračaš, da je vse enakomerno polito s sokom. Zopet moraš zlagati tako, da so večji komadi spodaj, manjši pa zgoraj. Manjše pusti v soli 14 dni, večje pa 3 do 4 tedne, šunke tudi 5 do 6 tednov. Ravnaj se po velikosti in starosti svinje!

● **Prekajevanje mesa.** — V prekajevalnici je dobro, če je od tal pa do visečega mesa 3 m, da ni meso preveč v dimu. V njej mora biti tudi vedno preprih. Za dim pa je

dobro, če včasih pokuriš malo z brinjevim vejami. Prekajeno meso naj bo temno rdeče; pod prstom naj se rado vda in naj ne bo trdo.

● **Maužlki.** — Prašičjo glavo mehko skuham in zmelji. Dodaj odmočen, bel kruh, v masti zarumenelo čebulo, petršilj, strt česen in sol, čez vse pa vlij nekaj žlic mleka. Zadišavi s pimektom in majaronom. Možgani okus zelo izboljšajo. V juhi, kjer si kuhala glavo, skuham nekaj pesti riža in ga prideni. Vse skupaj dobro zmešaj. Nadev mora biti gost. Po mizi razgrni pečico in devaj nanjo po 1 žlico nadeva ali več. Pečico razreži na štirioglate krpe, zavij klobasice in speci.

● **Svinjska pečenka.** — Kos svinjine dobro nadrgni (vsaj 2 uri pred pečenjem) s soljo, strtim česnom in seseklano kumino. Deni jo v ponev, prilij vodo in kis ter duši v pečici, da se tekočina povre. Peči tako dolgo, da se meso zmehča in zarumeni. Med pečenjem obrni. Če imaš kosti, jih drobno razsekaj, stresi jih na dno ponve, položi nanje meso in tako peči. Pečenki odlij mast, potresi po kosteh nekaj moke, jo zarumeni in zalij. Precejeno omako polij okrog mesa.

● **Divji zajec v omaki.** — Zajca razreži na koščke in ga osoli. Na vroči masti prepraži tanko zrezano korenje, koren od petršilja, nekaj koleščkov zelene in čebule. Ko je to zarumenelo, prideni meso in ga duši pokritega do mehkega. Večkrat prilij malo vode. Ko je vse dobro podušeno, potresi z moko in jo dobro prepraži, nato pa zalij z vodo. Omaka naj vre in ne sme biti preveč gosta. Dodaj poper, kis, če imaš malo vina, lovorjev list, vejico timijana in nazadnje prilij kislo smetano.

Sladkosti za božič

● **Holandski keksi.** — Kozarec mleka zavri in prideni $\frac{1}{4}$ kg sladkorja. Ko se sladkor raztopi, mleko odstavi in ohladi. Iz ohlajenega mleka, 3 jajc, $\frac{1}{2}$ kg moke in 1 dkg jelenove soli napravi testo in ga dobro pregneti. Čez noč pusti počivati. Drugo jutro ga tanko razvaljaj, razreži s kozarcem in speci. Keksi so lep okrasek za božično drevo.

● **Pisan šarkelj.** — Delu kvašenega testa primešaj v mleku odmočen kakao. Testo tepi in ga pusti vzhajati. Potem devaj v namazano obliko nekaj žlic belega in nekaj žlic črnega testa. Tako delaj do konca. Pusti vzhajati in speci.

● **Ajdova torta z vinskim polivom.** — 4 rumenjake in 5 žlic kristalnega sladkorja

Lepo in dobro ohranjeno perilo,

če vzameš vedno
SCHICHTovo
TERPENTINOVO MILO

...in za namakanje ženske hvala

dobro vmešaj ($\frac{1}{2}$ ure). Primešaj limonino lupino, nato pa trd sneg 4 beljakov in 7 žlic sveže ajdove moke. To rahlo premešaj. Okroglo kozico namaži z mastjo in potresi enakomerno z moko, nato pa jo napolni s pripravljenim testom. Peči počasi. Pečeno bo takrat, ko bo ob robovih testo odstopilo od kozice. Če boš testo prebodla z vilicami, ne bo na vilicah nič testa. Pečeno zvrni na krožnik in razreži na koščke. Potem pa polij torto s sladkim kuhanim vinom. Ko bo vino popila, jo polij še enkrat. Na mizo lahko deneš toplo ali mrzlo.

● **Keksi.** — Zamesi testo iz $\frac{1}{4}$ kg moke, 4 žlic kristalnega sladkorja, 2 žlic čiste masti, 2 jajc in $\frac{1}{2}$ male žlice jedilne sode. Dobro pregneti. Nato razvaljaj, zreži z različnimi oblikami, pomaži z jajcem, potresi z naribanimi orehi ali s kristalnim sladkorjem in speci.

VSEM ČITATELJICAM ŽENSKEGA DELA »GRUDE«!

Ob zaključku letošnjega letnika prav lepo prosim vse, da mi sporočite, kaj vam je v »Grudi« všeč, a kaj ne in kakšne želje imate za prihodnje leto. Čim več odkritih izpovedi bo, tem boljše bo urejen naš ženski del, tem bolj bomo zadovoljne z njim!

Urednica.

Tone Kresnik:

Bospor in Dardanele

Sredozemsko morje leži med tremi kontinenti: med Evropo, Azijo in Afriko; leži torej sredi med tremi zemljini. Ime so mu dali stari narodi, ki so živeli ob njem: Feničani, Egipčani, Babilonci in Asirci, Grki, Rimljani in drugi. To so bili prvi kulturni narodi in tudi prvi pomorščaki v zgodovini. Ob Sredozemskem morju so zrasle cvetoče države s sijajno razvito trgovino, znanostjo in umetnostjo. Ta kultura je bila podlaga za vso poznejšo civilizacijo in za ves silni dvig človeškega duha današnjih dni.

Sredozemsko morje je bilo do odkritja Amerike koncem 15. stoletja svetovno morje, kakor sta danes Atlantski in Tih ocean. Po njem so jadrili neznani drzni mornarji s preprostimi čolni: bogati Benečani, ki so imeli na svojih galejah prikovane sužnje; Španci, ki so prvi zapustili domače vode, šli skozi Gibraltar na Atlantski ocean in odkrili Ameriko.

Sredozemskemu morju je velikanski pomen, ki ga je imelo v zgodovini tisočletja, vzelo ravno odkritje novih zemljin in novih velikih morij. Cvetoča trgovska mesta ob jadranski obali in drugod ob Sredozemskem morju, so propadla. Nastala so nova pristanišča na zapadu Evrope, na obali Atlantika. Mesto Benetk in Dubrovnika, dveh najbogatejših držav tedaj poznanege sveta, je prevzela Anglija, ki se prav zdaj bori za to, ali bo ostala še naprej voditeljica svetovne trgovine, ali pa bo njeno mesto prevzela Rusija, država, ki že zmaguje s svojim vplivom v Aziji in je njen končni cilj uničiti največjega sovražnika slovanstva in slovanskih idej v Evropi — Anglijo.

Zgodovina je nepretrgana pot naprej, je propadanje starega in rast novih, svežih sil. Zgodovina se ne ponavlja, kakor to trdijo nekateri, le na zunaj so si dogodki podobni. Nikdar v zgodovini še niso Slovani vstali, danes pa vstajajo in prepričani smo, da je bodočnost naša, slovanska, da zmagata resnica in pravica, da se na svetu ustvari trajen

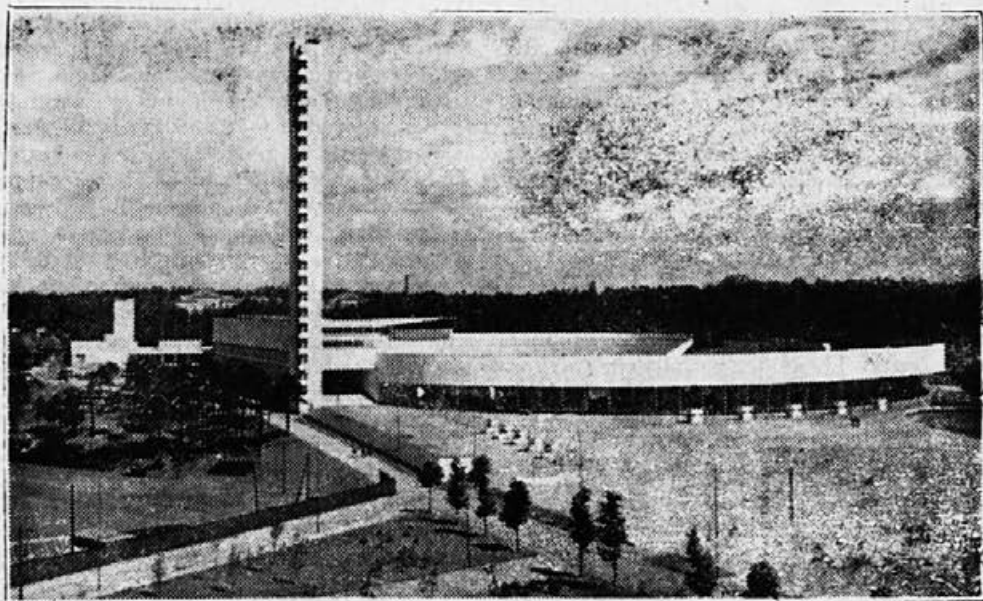
mir in se gradi kultura v srečo vsega človeštva.

V tej ogromni borbi dveh svetov, vzhoda proti zapadu, pa je važno tudi Sredozemsko morje z vsemi ožinami in prekopi. Tod pelje po suhem in po morju najkrajša pot v Indijo (angleška kolonija), v Avstralijo (tudi angleški dominijon), na Kitajsko in Japonsko. Razložili smo že silni pomen Sueškega prekopa, zdaj pa vam hočemo v bežnih obrisih podati ves pomen Bosporja in Dardanel nekdanj in danes.

Dardanele (gr. Helespont) so morska ožina ali vrata med Egejskim in Mramor-

Ruske avijatičarke (zrakoplovke) v popolni opremljeni za polet

Stadion v Helsinkih na Finskem

Prihodnje leto bi se morala vršiti v Helsinkih olimpijada (velike mednarodne športne tekme), ki se vrše vsako četrto leto in so Finci v ta namen zgradili veliki stadion (tekmovališče). Vojna pa je prekrizala račune in so Finci olimpijado odpovedali.

skim morjem. Tu so v starem veku azijski narodi udarili v Evropo in pustošili kulturna grška mesta. Ob tej ožini so se bile krvave bitke med Perziji in Grki. Tam so leta 1352., eno leto pred smrtjo srbskega carja Dušana Silnega, Turki prekoračili ožino in zavzeli polotok Gallipoli, ki leži že na evropski strani, od koder so potem razširili svojo oblast na ves balkanski polotok in prišli do samega Dunaja. Za Dardanele so se bile med svetovno vojno l. 1915.-1916. krvave borbe med Turki, ki so jih vodili nemški oficirji in med angleškimi in francoskimi mornarji. Dardanele so bile v svetovni vojni nepremagljive. Danes je ožina v turški posesti; upravlja pa jo komisija Društva narodov pod turškim predsedstvom. Dovoljen je prehod tudi za vojne ladje, kar je izsilila od Društva narodov Sovjetska Rusija.

Mramorsko morje pa veže s Črnim morjem Bospor. Na evropski strani leži ob ožini slavni Carigrad (gr. Konstantinopolis, rim. Byzantium, tur. Istanbul), ki je sicer še danes v turški posesti, ni pa več glavno mesto Turčije, kakor je bil do konca vojne, ko so Turki izgubili skoro vso zemljo, ki so jo imeli v Evropi. Vsi ruski carji so sanjali, da bi prišel Carigrad pod njihovo oblast, ker

tako bi postala Rusija neomejeni gospodar obeh ožin in Črnega morja.

Danes so postavljene fronte za nadoblast v svetu po vsej zemlji. Glavna nasprotnika sta si Anglija, na strani katere so vse zapadne sile s Francijo, Italijo, USA in morja tudi Japonska, — in Sovjetska Rusija, ki je pritegnila k sebi ogromno večino mladih azijskih narodov in pet sto milijonski kitajski narod. Boj med Anglijo in SSSR danes še ni viden; niti diplomatski boji niso direktni; pa je ta boj že star, kolikor je stara Rusija. Nevarnost za imperij je prisilila Anglijo, da je za vedno pokopala geslo svojega velikega državnika Josea Chamberlaina iz l. 1898., ki je dejal, da Anglija ne rabi nobenega zaveznika in ji ni treba, da se meša v evropske spore (»splendit isolation«, kar pomeni »sijajno osamljenost«).

Nemški vstop v sedanjo vojno ni dejanje močnega, ampak blazno delo obupanega. Hočeš-nočeš je Nemčija padla v oklep Rusije, mlade slovanske velesile, ki si je v zadnjem desetletju priborila v svetu tak ugled, kakor ga ni imela nikdar v dobi carjev. Rusija hoče Nemčijo naščuvati proti Angli-

ji in to ji je za enkrat popolnoma uspelo. Tako se je sprevrgla igra, ko je Anglija ves čas upala, da bo Nemčija napadla Rusijo, v čisto drugačen razvoj. Danes bombardirajo Anglijo bombniki, ki so jih plačevali Angleži in nemško podmorniško brodogradništvo, ki je bilo zgrajeno z angleškim denarjem, potaplja angleške ladje. Prvo igro je Rusija zlahka dobila, ker se zapadna diplomacija ni mogla znajti, tako je bila presenečena radi rusko-nemškega pakta.

Za Bospor in Dardanele pa bo boj veliko hujši. Do danes diplomatske igre še ni nihče dobil, čeprav je navidez na boljšem Anglija. Turčija ve, da je Rusija njena sosedka, ki ji je veliko pomagala pri modernizaciji države, toda angleški denar je sila, ki danes za kulisami še vedno zmaguje. Kako dolgo še?

Naš čas je brez dvoma večji kakor je bil oni po l. 1789., ko je izbruhnila francoska revolucija. Prav letos obhajamo njeno 150 letnico. Takrat se je vsa plemenitaška fevdalna gospoda v Evropi zbrala, da postavi nazaj zrušeni prestol francoskih kraljev. Toda osvobojeni francoski narod je pod vodstvom velikega Napoleona in pod zastavo svobode odbil napad te gospode, misel svobode pa se je razširila preko vse celine.

Francozi in z njimi ves zapad so zdaj pozabili na gesla svobode, enakosti in bratstva. Njim je vse le zlato, udobnost in uživanje. Zapad je pomehkužen, svežina pa je na vzhodu pri slovanskih in dalje pri azijskih narodih. Ideje francoske revolucije so prevzeli Slovani in jih osvežili. Mi smo prepričani, da bodo tudi zmagale.

FERDO GODINA:

T E Ž K A N O Č

Jurij je prišel iz hleva. Zaprl ga je, stresel z obleke plevel in prah, skajljal se je, pljunil ter pogledal v nebo. Po dve tri kapljice so se spuščale od slamnate strehe in padale v umazan, mehak sneg; on, Jurij, pa je gledal v nebo z željo, da bi vreme ostalo vsaj tako kot je; da ne bi deževalo in ne snežilo.

Ko se bližajo prazniki, postaneš drug človek. Porodijo se ti želje, čudovite, na kakršne prej niti mislil nisi. Zdaj pa si želiš, da bi bil ves svet srečen, nihče naj se ne sovraži, vsi ljudje naj živijo v miru, kajti čas, v katerem se na novo rodi dete, ki bo odrešilo svet, je velik in svet.

Kakšne rešitve pa še pričakuje svet od deteta, ki neboljeno leži v jasliah, ki iztega nežne, male roke do svoje svete matere? Da, do matere. Vse matere na svetu so svete. Malokatera podere v svojem detetu ono najsvetejše čustvo, ki spremlja matere že od početka sveta. In to dete, ki se je odpovedalo vsemu blesku tega sveta, vsemu bogastvu, leži na slami... Vsemogočno je to dete. Vsemogočni na svetu so bili in bodo zmeraj revni. Njih vsemogočnost bo trajala do konca sveta, njih upanje je veliko in vera nezlomljiva. Prime te čustvo ob takih prilikah, ob velikih praznikih prerojenja. Nekaj je v tebi, da čustvuješ, da se veseliš življenja.

Jurij je ostal na podstenu. Strmel je v oblačno nebo. Čustvo ga je prevzelo, ono čustvo, v katerem nič ne misliš, čustvo v katerem bi tako ostal in se ne bi premaknil.

Nekdo je po vasi podil konja, vpreženega v sani. Podil ga je, kajti zvonček je zvonil tako razgrajajoče, da so psi od vseh hiš tekli za sanmi in obdelovali konja in vozika. Koder je letel oni s konjem in sanmi, povsod je zdramil vse iz tihega miru, ki zavladal na vasi takrat, ko se spravi vse k počitku. Ta mir v snegu in v času, ko je vse praznično razpoloženje, je nekaj najlepšega na deželi.

Jurij je postal pozoren. Oni s sanmi bi moral vsak čas pridrveti do ogla. Pidrvel je. Dva sosedova psa sta se poganjala konju pod noge. Špilak, ki je stal razkoračen na saneh in držal vajeti, je udrihal z bičem po pse, ki so odskakovali, da je sneg visoko letel.

Jurij se je zasmel: »Hej, hej!»

Špilak ga je opazil; v tej vihurini je vpil na njega: »Vaš Vanč je prišel. Pridi zvečer k nam!»

Jurij ga ni dobro razumel. »Vaš je prišel? Našega ni?« Špilak pa se je spustil po bregu stare Mure proti mlinom.

»Jurij, pridite zvečer,« se je samo še slišalo izza drevja, kajti Špilak je bil že daleč. Zvonjenje na komatu je umiralo v mēki.

Špilak je zavriskal, da so psi, ki jim je jeza kopnela, še enkrat zalajali doli na Muro.

V tistem trenutku se je Juriju porodila želja, da bi se vračal sam. Koprnel je po tem. Ali ni lepo, vrniti se daleč iz Francije ali Nemčije? Vse te občejuje, vse v vasi govori o tebi, ti pa greš v novi obleki, mogoče še v dolgi suknji in se smeješ. Srečen si, da si videl svet. Jurij je napravil sklep, tisti nezlomljivi sklep, ki ga napravi človek v mladih, neizkušanih letih: spomladi pojdel!

»Špilakov Vanč je doma.« Mati je prekladala repnjeke, ko je Jurij stopil v kuhinjo in to rekel.

»Pa naš?«

»Ne vem.«

»Daj Bog, da bi tudi naš prišel! Vsaj pred svetki!«

»Kaj pa naš,« je vprašal oče, ko je Jurij vstopil v sobo. Slišal je novico iz kuhinje.

»Franc je preveč tiral, pa ga nisem mogel vprašati. Mati, dajte jesti, grem k Špilakovim!«

V Juriju je glodal črv. Stopal je po vasi k Špilakovim. Doma ne, ne več. Ta misel ga ni več zapustila. Oprijel se je kot potap-

ljajoča čebela lista; brez tega ni življenja.

Špilakov Vanč mu je dal roko. Joj, kakšen je bil! Čisto drug, spremenjen. Dolgo je govoril Vanč o svetu. Svet je vabliva sreča. Trpljenje, ki je v svetu, je tista sila, ki te ne ustavi doma, pa če bi moral drugje umreti.

»Vaš je naredil nov kontrakt, Jurij! Ne bo ga ne to zimo in ne prihodnjo poletje. Pisal vam bo, mi je rekel.«

Tih je šel Jurij proti domu. Sneg mu je škripal pod nogami. Toliko misli se je križalo v njem.

Oče in mati sta še bedela.

»Pride?« sta vprašala oba hkrati.

»Ne bo ga!«

Mir je nastal v sobi, tisti mir, v katerem veš, da se požirajo solze in se krčijo srca od žalosti. Še svetkov ne bo imel kot pošten kristjan. Ne bo ga. Božje dete se bo rodilo, vse bo srečno te dni, on pa bo daleč od doma in Bog ve, kdo mu bo dal jesti!

Tista noč pred prazniki je bila temna. Ni ne deževalo in ne snežilo, kot je želel Jurij. On, Jurij, pa je bil vendar nemiren, kajti pomlad, ko bo tudi on šel, je bila še daleč.

Kmetova bilanca

*Vse smreke prodal sem,
zdaj moram še prase
in vole povrhu,
da rešim dolgá se.*

*Kako bo pa z davki? —
Seno in otavo
bo treba prodati;
morda celó kravo.*

*A kaj naj s pšenico? —
Odrajtal bom bero;
pri fajmoštru nočem
rad priti v zamero...*

*Zdaj pride družina.
Vso zimo — prekleto! —
kako bo živela?
in kaj bo čez leto?*

*In črna mu slutnja
obraz zdaj prekrije:
Spomladi bo hoben
pel prek domačije.*

XI.

„Belje“

Okrog ene tretjine Baranje odpade na državno veleposestvo »Belje«, ki meri 60.000 hektarjev površine. (Za primer navajamo, da meri največ naših kmetijskih posestev od 2–10 ha.) Kaj različno je razdeljena ta obsežna površina, kakor so tudi različne kulture, ki se na posestvu gojijo in pridelujejo. V glavnem se zemeljska površina deli na poljsko in gozdno kulturo, ki jih oskrbujejo posamezne kmetijske in gozdne uprave. Poljska zemlja je razdeljena na kmetijsko upravo v Kneževu, Širinah, Zelenem polju, Mečah, Podunavlju, Brestovcu, Sokolovcu, Mirkovcu, Zlatni Gredi, Jasenovcu in Kozjaku. Gozdne uprave se nahajajo v Zmajevcu, Tikvešu, Bilju, Belem Manastiru in Batinski skeli. Poleg omenjenih uprav, ki imajo od 600 do 5.000 oralov zemlje, so še razni pomožni objekti kot vinogradi v Kneževih vinogradih, opekarne v Kneževu, Batinski skeli in Belem Manastiru. Nadalje je sladkorna tovarna v Baranjinem vrhu, predilnica in tovarna manjših poljskih strojev v Kneževu, centralna mlekarina in tovarna za mesne izdelke v Belem Manastiru, velika vodna Aleksandrova in Petrova črpalka, pristanišče Kazuk, železniška postaja industrijske železnice v Belem Manastiru, ki ima okrog 250 km proge in še celo vrsta manjših objektov, ki nimajo značaja samostojne uprave. V Kneževu se nahaja tudi glavna uprava, oziroma »Direkcija veleposestva«.

Na vsem »Belju« se nahaja okrog 250 uradnikov in 2.000 stalnih delavcev ter predelavcev. Na vseh kmetijskih upravah, ki se delijo na spodnji močvirski in zgornji suhi del, so postavljene delavske hiše, kjer stanujejo tako zvali stalni delavci, ki dobivajo plačo v naturi (v živežu) in denarju. Na močvirskem delu kmetijskih in gozdnih uprav je življenje čisto svojevrstno, saj je človek popolnoma odrezan od sveta; v zimskem in jesenskem času je edina vez industrijska železnica, po kateri te potegne konjska železnica do beljskega vlaka v Mirkovcu, od koder te popelje naprej do Belega Manastira. Samo v ostrih zimah, ki jih v zadnjih letih ni bilo, pade toliko snega, da se je mogoče pripeljati s konjsko vprego do

bližnje postaje v Kneževih vinogradih ali v Zmajevcu; z bližnjih uprav pa naravnost zdrknejo po banovinski cesti v Osijek.

Na »Belju« se poleg žita in semenja, ki ga goji semenogojna postaja v Brestovcu, prideluje v glavnem koruza, sladkorna pesa, sirek za metle in seme, konoplja, lan, oljna repica, semenska pesa, soja in krompir. V živinoreji so najmočnejše zastopane svinje (mangolica), nato goveja živina, ovce (cigaja), konji in nekaj oslov za opravljanje manjših opravil, prevoz hrane sezonom itd.

Svinje se krmijo v glavnem s koruzo in se vsakega pol leta spravljajo na trg. Ker so na razpolago vedno vagonске pošiljke, se vedno dosegajo lepe cene, dasi krmljenje s samo koruzo ni posebno ekonomično. Zelo koristna je, v teh krajih razširjena, cigaja ovca, ki pospravi po njivah ostanke žetve, ki bi sicer ostali neizkoriščeni. Konji so večinoma le vprežni in mešane pasme; poizkušali so sicer napraviti tudi vzgojevališče dobrega konjskega blaga, pa še za enkrat niso popolnoma uspeli.

V gozdovih raste večinoma hrastovina, topolovina, vrbovina, kanadska topola, v gornjem suhem delu pa akacija, gabrovina, hrastovina, deloma pa tudi breze. V zadnjem času so precej sadili ameriški oreh, ki pa ni pokazal posebnih uspehov. Iglavcev v Baranji ni. Med gozdovi in polji pa se raztezajo tudi obsežne ploskve trske, ki se večinoma pošilja v Nemčijo.

K zaključku naj omenim, da se med krasnimi hrastovimi gozdovi Tikveške uprave nahaja Aleksandrov lovski dvorec, v Monjorošu pa lovska koč, prav čedna enonadstropna vila angleškega veleposlanika v Berlinu Hendersona. Med gozdovi in polji je še cela vrsta raznih logarskih koč in prebivališč, ki so v tem času najbližje sosedje jelenov in divjih merjascev. O življenju na »Belju« in v vsej Baranji pa sem razpravljal že v prejšnjih spisih.

XII.

Nekako v teh dneh, ko bodo priromale pričujoče besede o Baranji v naše vasi, se je morda po deželi med Dravo in Donavo raztegnilo dolgo in široko belo polje, ki mirno čaka novega pomladanskega vstajenja.

Črni in zapuščeni paroplugi samevajo sredi polj; nihče se ne zmeni za železne velikane, le kakšen krokar prileti sem od Zmajevca in spočije krila za polet v skrivnostne gozdove. Skozi pusta močvirja šumi siva trska, nad valujočim sivim morjem pa se razprostirajo stoletni hrasti in golorebri strmijo v višnjevo višino, kakor bi pošiljali milo prošnjo za novo, bolj toplo življenje. Tu in tam zdrkne jelen iz goščave, za njim pa cela čreda mlajših bratcev. Njih hitre noge z dneva v dan merijo baranjske samotne gozdove, ki tako edinstveno skrivajo v sebi toliko naravni lepote, da jih človekovo pero ne more opisati. Kdor ni občutil tiste tihe in mogočne sape hrastovine, ta v popolnosti niti ne more doumeti lepote, ki jih je narava posejala v panonsko zemljo.

Od severne strani preko baranjskih goric piše oster veter in poganja snežinke skozi megleno ravan. V sunkih se vrtijo sneženi kosmiči in se smejejo navdušeni pesmi vetra. Ob industrijski železnici pojejo telefonske žice tužno enolično pesem in tekmujejo z vetrom v široke noči. Kakor da bi se res raztegnila baranjska noč in napihnila v širok meh, kakor brezkončna praznina, ki se tu in tam zadene v tiho šumenje gozdov. V gozdovih pa se začneja nova noč; tam je majhna razlika med dnevom in nočjo, tam je večno tihi skromni mrak, ki tako mehko boža utrujenega človeka. Kadar stopiš v temo, se ti zazdi, da te bo neka nevidna sila vsak trenutek udarila po glavi; toda, mesto trdote te objame mehka dnevna noč in te boža z nežnostjo, kakor da bi te objemala roka dragega dekleta. Tiste dišče sape pihljajo v tvoje čelo in ti vzbude nove sile za življenje. Vse muke na mah izginejo, počutiš se lažjega, z novo odločnostjo napraviš korak v goščavo.

Tu in tam, globoko v osrčju gozda, se čujejo topi udarci, kjer padajo drevesa pod ostrino sekire. Na mnogih krajih se skrivajo zasilne drvarske kočice, ki vso zimo skrbijo za streho Ličanom, saj prihajajo tja skoraj sami sinovi Like, da skozi zimo prihranijo skromen zaslužek za življenje. V tej mogočni divjini trdo delajo in se zvečer srečni stisnejo pod skromno kočico iz trske in vejevja, bolj srečni kakor marsikdo v palačah, kjer ni svežega zraka in ne sveže sape panonskih gozdov.

Tja proti Petrovemu selu se vrsti murvin drevored, ki se nekje v daljavi zliva v eno samo drevo; povsod ob cestah in hišah pa se vidi tudi ponosne velikolistne lipe, ki so jih vsadili že pred stoletji naši pradedje in

za večne čase postavili mejnike našemu rodu, na zemlji med Dravo in Donavo. Tam na gričku iznad Belega Manastira se človeku z nekimi posebnimi občutki zbude spomini; vsa lepota še enkrat vzdigne svojo silo pred človekovimi čustvi in se z vročo ljubeznijo združi z vso nepregledno ravnico; vsaka vrba in gaber sta tako prijazna in domača in tudi v tem zimskem času pričata o lepoti in sili naše zemlje.

Vsi, ki boste z mano vred v duhu pošiljali novoletne pozdrave in se v mislih podali v Baranjo, spomnimo se takrat vseh tistih lepot dežele, ki je naša in mora naša ostati. Spomnimo se širokih polj, širnih ravnin, divjega merjasca in ponosnega jelena. Spomnimo se fantovskih src in dekliških pogledov, svežih lic in drhtečih objemov. Spomnimo se trdih žuljavih rok, ki orjejo in rahljajo zemljo, spomnimo se pšeničnega kruha in mogočnih hrastov. Sveže grudi baranjskih deklet pa naj ostanejo priča naše neizumrljive krvi! Naj te grudi ohranjajo neizbrisne sledove naše moči in veličine med Dravo in Donavo!

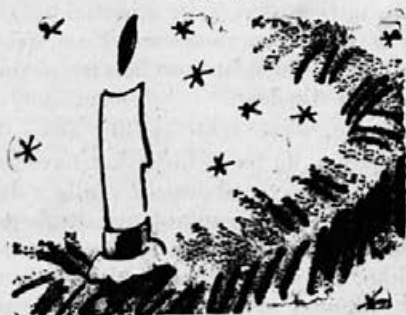
O, Baranja!
Dežela širnih poljan.
O, Panonija!
Zemlja trpkih sanj!

V svojo črno zemljo
zlivaš trpečih krivice.
V svojo težko zemljo
si zaprla moje klice!

Mirno po tvojih rebrih
vijó se tihi kanali.
Iz vode pesem zveni
o mrtvi davni slavi.

V močvirja tja zre mi oko,
kjer novo se dviga življenje.
Krvavo zalito nebo
v minulost odrija trpljenje.

Konec

Josef Knap :

Z avtorjevim dovoljenjem poslovenil Francè Gerželj — Ilustriral F. Bilkowský

Bilo je pred večerom, na poljih je stala voda in se komaj vidno lesketala. Svet sta tvorila sedaj le še dva sloja sivine, temnejši spodaj in nekoliko svetlejši nad njim. In ni grozilo le močvirje, ampak vse je bilo kakor past.

S Tonekom je prišel še Vich, in pripregla sta konje. Šlo je z božjo pomočjo. Moža sta prav presodila. Ne, toliko blata skupaj, tega ne vidiš zlepa. Si že videl kaj takega?

»Dobro si zapomni,« pravi Vich, »kdaj si šel s parom konj po pet dekagramov kvasa!«

3.

Po deževjih so se na Hosszúgorondú zredčili. Nenadoma je pojenjal krik rusinskih otrok. Na zimo so odšli na Vrhovino. V baraki so ostali samo Ivaninovi.

Sneg je prevlekel ravan ko smrt rajnikovo telo. Jelševa goščava je imela sivkasto-vijoličast nadih. Mrzlo je bilo in vozili so kamenje iz Zápšone. Bliže ga ni bilo. Nekega jutra se je Šimon zbudil s premrzlim uhljem, kar ga je napeljalo, da je kupil v Berehovu toplomer. Živo srebro pa je dan za dnem bolj padalo ter ni imelo daleč do štirideset.

Ob sivkasto-rožnatem zapadu sonca, ko se je obetalo, da bo še hujše kot navadno, je Nanka odšla ter se kmalu vrnila z dvema najmanjšima Ivaninovima otrokoma, Petrom in Nikolko.

»Tako, zdaj pa pripravite ležišče še za tale kratkosrajčnika,« je nagovarjala mo-

ške, ozirajoč se po prenapolnjeni izbi, »nekako se bomo že zgnatli.«

»Pa mi vendar povej, kam,« je oporekal Tonek, da bi ne bilo videti, ko da on s tem popolnoma soglaša.

»Sicer ju vzamem k sebi, vsakega na eno stran,« je menila, »tega le smrkvca v naročje, a večjega za hrbet. Ti pa spi, kjer te bo volja.«

»Stori vendar tako, prosim te,« se ji je smejal.

Manjši Nikolka se je pričel ozirati po vratih ali kjer koli že bi mogel odtod, kar pa so mu branili, skušajoč odvrniti njegove oči drugam. Nenadoma je izbruhnil v jok, da se je kar topil v solzah.

»Več jih tam niso imeli?« je pripomnil Tonek kar tako:

»Zakaj misliš,« se ni mogla koj znati, kam prav za prav Tonek meri.

Kar tako. Če bi bila dva takale, bi bilo tuljenja še več. Brez pomočnika en sam ne zmore kdo ve kaj. Potreben bi bil še eden teh let. Eden ali dva.«

»Molči. Morda bo nekoč celo mož našega dekleta, če jo bomo imeli.«

»Potem si ga pa kar vzgoji,« ji je svetoval. Zdajle na zimo je bil ko izpremenjen, ko je imel časa na pretek ter se je smukal okoli Nanke. Ozimina je ležala pod snegom, na stavbo pa je navozil kamenja in lesa. In če bi se trudil, bi ne mogel najti primernejšega početja. Pa jo je dražil, kjer koli je mogel; naposled se je povzpел celo do zaljubljenega moža.

Toda Nanka ni poslušala njegovih besed; na prigovarjanje starejšega bratca, je Nikolka nekoliko utihnil. Nanka je takoj posegla vmes. Čez hip so bili že v pomenku.

»Glej, kako je toplo,« se mu je dobrikala. »Tale peč, vidiš, pečica. Svetilka. Kaj? Pekač? In lonec ter lopatica, to se razume.«

Tonek je prasn timer smeh.

»Ali se ti ne zdi, da govori fantič o nečem drugem kakor ti?«

»Treba se je ukloniti,« se je vmešal še oče. In Tonku ni preostalo ničesar drugega, ko da se je ogledal, kako bi se dalo zbiti ležišče, ki bi ga prinašali v izbo vsak večer.

Stari je le čakal, da sin odide.

»Nisem se ti upal tega reči, ker ob svojem sedanjem delu že tako nimaš nobenega dopadenja. Toda mislim sem si takoj, če bi morda le šlo, da bi vzeli otroke k nam. Tam so še na slabšem, ko mi tukaj?«

Bil je že svečan. Mraz pa je še vedno čepel na ravani. Včas i je prišlo pismo Jana z učiteljskega, drugič se je spet oglasil Vojteh, gospodar. In nisi še pisma odprl, že te objame domače vzdušje, mišji vonj s parne, sleherni vzgib in grča zguljenega poda v izbi, voščene mačice za križem in pajčevina na njih, vse, kakor je bilo tam še za pradedaj; reči, ki jih niti čas ne more oglodati. Zdaj se je šele pokazalo, kaj se pravi, imeti izbo, prepojeno z vonjem po otrocih in rajnih starših, — če-

tudi ni bila pospravljena, ko so pekli kruh ali trli makove glavice, je vendarle dihala nek svojstven red, ali kakor bi že to imenoval.

Stari in Tonek sta kidala izpod konj gnoj. Tonek ga izmetava, oče pometa.

»Poskrbeti bi moral,« je nenadoma prišel, »da bi imela Nanka družino. Morala bi imeti otroka, ker bi potem laže pozabila, kam si jo privedel.«

»Saj se bo polagoma privadila,« ugiba Tonek.

»Misliš?«

»Morala bi ga imeti,« naglo pritrdi sin.

Zmrzuje. Zvečer posedata pri njih Šimon in Vich. Zunaj se na vse strani razgrinja izredna svetloba, mesec rase. V takih nočeh, ko na snegu ni niti sledov jerebic, se še čas nekako ustavi.

Podnevi vsi menijo, da z mrazom ne more takole naprej.

»Kaj mi boste le pravili o mrazu,« zavrača Šimon njih ugibanje. Včas i prične o Sibiriji ter dolgo išče po žepu cigareto. Potem se spominja tega in onega, ko so bili vojaki v sibirskem snegu. Vsi ga molče poslušajo, kajti Šimon jim razgrinja kos novega sveta. »Tu pa greste pet minut, pa ste v Haranglabu na cesti. Tam pa so bile cele pokrajine sploh brez cest.«

»Kaj pa je bilo tam?«

»Nekake stepe,« je zanj odgovarjal Vich. Toda Šimon ga je prezirljivo zavračal s posebnim glasom. (Dalje)

JUTRANJI POGOVOR

Matija: Hej, Matevž! Zbudi se!
Matevž: Se ne morem!
Matija: Zakaj pa ne?
Matevž: Zato, ker sploh ne spim!

NESREČA IZVEN SLUŽBE

Uradnik: Gospod ravnatelj, prosim za po-
višanje plače, ker sem se oženil!
Ravnatelj: Prošnji ne morem ugoditi, ker
za nesreče izven službe ne odgovarjam!

ŽE VE

Zdravnik: Ne smete kaditi, piti alkohol-
nih pijač, potem...
Bolnik: Ne trudite se, gospod zdravnik,
vse takšne stvari mi je že žena prepovedala!

MED MESTNIMI PRIJATELJI

Dušan: Kako pa, Slavko, da ne hodiš več
z Zlatko na sprehod?
Slavko: Omožila se je.
Dušan: Ni mogoče?! S kom pa?
Slavko: Z menoj!...

RADOVEDNI STANOVALEC

Jera: Naš novi stanovalec je tako čuden.
Vse hoče imeti, kar vidi.
Klara: Vidiš, vidiš! To je pa lepo! Kar
pokaži mu svojo najstarejšo hčerko!

DVOMLJIVA STVAR

Oče: Emica, skoči k teti in ji povej, da ti
je štokrlja pravkar prinesla sestrico!
Emica: Očka! Ali pa misliš, da še teta
verjame v štokrlje?

BOLJŠA POLOVICA

Tone: Dober dan! No, kako pa tvoja bolj-
ša polovica?
Lipe: Kakšna polovica!? Saj tehta brez
obleke za četrtno več kakor jaz!

PRI FOTOGRAFU

Fotograf: Prijazno se držite, gospod Kiso-
vec! Mislite na nekaj prijetnega, recimo na
svojo ženo!
Kisovec: Vam se pa vidi, da še niste po-
ročeni!

UMESTNO VPRAŠANJE

Sinček: Oče, zakaj pa žene ne služijo pri
vojakih?
Oče: Zato, ker se mora tam samo poslu-
šati!

OTROŠKA PREVDARNOST

Jakec: Oče, ali so na mesecu tudi ljudje?
Oče: Tudi, tudi!
Jakec: Le kakšna tesnoba mora biti gori,
ko je mesec tak kot srp?!

Kmetovalci!

za jesensko gnojenje uporabljajte sle-
deča gnojila:

Fosfatno žlindro 6/10/18 %
Rudninski superfosfat 16 % in 18 %
Kostno in apnenčevo moko

SADJARJI!

za zatiranje škodljivcev priporočamo
sledеča sredstva:

Dendrin, Mixdrin, Drevosan,
Žvepleno apneno brozgo »Hrastnik«

ŽIVINOREJCI!

kot primes za krmljenje živine vze-
mite

HRASTNIŠKO KLAJNO APNO,
ki se prodaja v plombiranih vrečah.

Vprašanja in naročila naslovite na:

TOVARNO KEMIČNIH
IZDELKOV V HRASTNIKU D. D.

Brzjavni naslov: Kemična Hrastnik
Medkrajevni telefon št. 2

Vesel Božič in srečno Novo leto

želijo cenjenim gostom in odjemalcem:

VENČESLAV VILAR

trgovina z mešanim blagom
LJUTOMER

»KERAMIKA« J. Klemenčič
NOVO MESTO

Parni in umetni mlin
J. ZADROVEC
SREDIŠČE OB DRAVI

ANTONIJA RUS
trgovina z usnjem
NOVO MESTO - KANDIJA

F. SENČAR IN SIN
LJUTOMER
Telefon št. 3

TRAVIZAN ANTON
trgovina z mešanim blagom in dežel-
nimi pridelki ter velepražarna kave
BRŠLJIN - NOVO MESTO

D A J - D A M
LJUBLJANA

JOSIP WINDISCHER

hotel — mesarija
NOVO MESTO

Semena za polje in vrt

nudi

SEVER & KOMP, Ljubljana
Gospodarska cesta 5

Vesele praznike
in mnogo uspeha v novem letu
želi

Ivan Grad
gostilna in trgovina z vinom
Beričevo

FRANC KASTELIC
trgovina železnine in špecerije
NOVO MESTO

Vesele praznike in mnogo sreče
v novem letu
želi

gostilna pri „Lovcu“
v Ljubljani
Rimska cesta 24 — vogal Bleiweisove c. 2

Veletrgovina in parna žaga

LJUDEVIT KUHARIČ ml. ORMOŽ

prodaja manufakturo, gotove obleke, plašče, železnino, kolesa in dele, stavbni material in cement
po najnižjih cenah. **Kupujte, dokler še traja stara zaloga!** Žaganje vseh vrst lesa po naročilu.

Kmetska hranilnica in posojilnica

v Št. Vidu nad Ljubljano

zadruga z neomejenim jamstvom

želi mnogo sreče vsem prijateljem!

*Vesele božične praznike
in mnogo uspeha v novem letu*

želi

Hranilnica in posojilnica
za Kandijo in okolico reg. zadruga z omejenim
jamstvom
Novo mesto

Delniška družba
pivovarne „Union“ v Ljubljani

priporoča svoje izborne izdelke:

svetlo in črno **Union pivo** v sodih in steklenicah — **pekovski kvas** in **špirit** vseh vrst.

Vesel Božič
in mnogo uspeha v novem letu

želi

Savinjska posojilnica
v Žalcu

registrovana zadruga z neomejeno zavezo

Kmetijski hranilni in posojilni dom
v Ljubljani

želi

srečno in veselo Novo leto!

Ekonom

r. z. z. o. z.

v Ljubljani, Kolodvorska ul. 7

(v lastni hiši)

Telefon interurban 25-06

Dobavlja vse deželne pridelke, kakor: pšenico, rž, ječmen, oves, koruzo, ajdo itd. Mlevarske izdelke: pšenični zdrob, pšenično moko, rženo moko, ajdovo moko, koruzno moko, koruzni zdrob, pšenično in koruzno krmilno moko, pšenične otrobe, ješprenj, kašo. — Poljske pridelke: krompir, fižol, zelle, sadje, seno in slamo. Stalna zaloga vseh umetnih gnojil (rud. superfosfata, kalijeve soli, Tomasove žindre, nitrološkala, apnenega dušika, čilskega solitra itd.), cementa in drugo. —

Glavno zastopstvo za Slovenijo opekarne »Ilovac«, Karlovac, za vse vrste zidne in strešne opeke.

Razne vrste

ZDRAVILNIH ZELIŠČ

kupuje po najvišjih dnevnih cenah

KMETIJSKA DRUŽBA, r. z. z. o. z.

v LJUBLJANI

Novi trg 3

Zahtevajte informacije — pošljite vzorce in ponudbe!

29

4423-4428
Čvrsti otroški čevljički, izdelani iz vovčnega boba, s močnimi vzpenjalni podplat za petami.

59

12223-57
Vrtni domači čepci za otroke, izdelani iz toplega volnenega čevlja, s filnatimi vzpenjalni in vzpenjalni podplati.

69

5451-55009
Ti čvrsti čevljički iz volnenega usnja, s tople podlogo, nudijo otrokom neglano udobje in toploto.

8

«SIBIRAC»
Tople volnene nogavice nasploh potrebne za zimo. Otroške Din 2.-, 12.- in 18.- ženske Din 14.- Moške Din 18.-

12

«DIRECTOR»
Zelo izdržljive enople nogavice iz najkrajše dugo žila. Izdržljive so v vseh barvah in vzorcih.
«MINISTER» nogavice Din 18.-

39

7123-64
Kupite to tople in udobne čepce iz volnenega čevlja. V njih Vam bo tople in zdravo vse leto pred mrzlim.

49

1204-2044
Lepi domači čepci iz kartona podoben s klobučevino, s vzpenjalni podplati in zdravi petami. Izdržljive so v rjavi in beli barvi.

99

3023-64410
Praktični in izdržljivi ženski čevlji iz črnega črnega boba na vrvu, s močnimi vzpenjalni podplati in petami. Izdržljive so v rjavi barvi.

99

4423-51118
Udobni in topli ženski čevlji iz usnja, klobučevine in črtni s brnecem. Imajo vzpenjalni podplati in zdravi pete.

79

12732-646
Koški čevlji za dame, katere nosijo po vsej poti. Nudijo udobje in toploto v nogi in udobje.

39

38137-623
Ne bodite po dežju brez teh gumijastih gubler. V njih Vam bodo noge suhe, ne bodo preležali, a stanovanje Vam bo čisto.

169

1223-64612
Izdržljivi in trajni moški čevlji iz boba, čvrsti na okvir, s močnimi vzpenjalni podplati in petami.

199

6455-64704
Elegantni in udobni čevlji, izdelani iz finega klobučevine in finega boba, s močnimi vzpenjalni podplati in petami. Izdržljivi so v rjavi barvi. Tudi da se ne bodo iz nosi in v njih prijetno počivajo.

Ata